

EESTI MAAÜLIKOOL
Põllumajandus- ja keskkonnainstituut

Kristiina Miško, Kersti Sillaots, Kerli Kuusk, Oliver Ventsel, Kadi Kriisa, Dana
Neemre, Katrin Mesilane, Marius Kuningas, Reelika Tõnurist

KIHNU TURISTLIKU JA SOTSIAALSE KOORMUSTALUVUSE HINDAMINE

Raport

Loodusturismi õppekava

Juhendaja: Lea Sudakova

Tartu 2019

SISUKORD

Sissejuhatus.....	4
1. Loodus ja keskkond.....	7
1.1. Prügistamine	9
1.2. Vandalism	9
1.3. Tallamine	10
1.4. Lõkkekohad	10
1.5. Rannaalad	10
1.6. Marja- ja seenekohtade privaatsus	11
1.7. Kihnu väärtus	11
2. Kohalike rahulolu	12
2.1. NIMBY	12
2.2. Mära	14
2.3. Turistid teedel	14
2.4. Sotsiaalne koormustaluvus	15
3. Infrastruktuur ja taristu	17
3.1. Üldiselt	17
3.2. Teed	18
3.3. Matkarajad	19
3.4. Objektid	19
3.5. Logistika	20
4. Teenused	22
4.1. Majutus	22
4.2. Toitlustus	22
4.3. Muud teenused	23
4.4. Teenuste kvaliteet.....	23
5. Turismimajanduse eripärad	24
5.1. Kohalik kultuur	25
5.2. Külustusobjektid.....	26
5.3. Turismi muutused.....	27
5.4. Turismi hooajalisus	28

5.5.	Kas Kihnus peaks olema aastaringselt turiste?	29
6.	Turismi juhtimine	30
6.1.	Intervjuude tulemused	32
6.1.1.	Hinnang omavalitsuse panusele	32
6.1.2.	Hinnang ettevõtjate panusele	33
6.1.3.	Milliseid turiste oodatakse?	33
6.1.4.	Toetused.....	34
7.	Jahiturism	35
8.	Kaasamine	37
9.	Arutelu	38
9.1.	Loodus ja keskkond.....	38
9.2.	Kohalike rahulolu.....	39
9.3.	Infrastruktuur ja taristu	39
9.4.	Teenused.....	40
9.5.	Turismimajanduse eripärad	43
9.6.	Turismi juhtimine.....	45
9.7.	Jahiturism.....	46
9.8.	Kaasamine.....	52
10.	Järeldused.....	54
	Kokkuvõte.....	56
	Kasutatud kirjandus.....	57

SISSEJUHATUS

Käesoleva töö eesmärgiks on võtta kokku ja analüüsida Kihnu saarel läbi viidud intervjuud ning tulemustele tuginedes teha järeldused ennekõike sotsiaalse, aga ka turistliku koormustaluvuse osas. Analüüsiks kasutatakse nii vastavaid omandatud teoreetilisi teadmisi, avalikke dokumente, meediakajastusi kui ka uurimistöö raames Kihnus kohapeal saadud kogemusi ja kogutud infot. Hinnangud baseeruvad seega intervjuude käigus kogutud infole, kuid omalt poolt lisavad töö koostajad tähelepanekuid ning võimalusel ka parendusettepanekuid.

Töö metoodika teoreetiliseks aluseks on Ameerika Ühendriikides välja töötatud külastatavuse mõju jälgimise analüüsimeetodid. Antud uuringus pööratakse tähelepanu hetkeolukorrale, võimalikele kaasnevatele mõjudele ja strateegiatele, täpsustatakse aktsepteeritavaid limiite. Metoodikana oli kasutusel teoreetilise kirjanduse ja juriidilise ning Kihnu valla juhtimist puudutava sotsiaal-majandusliku dokumentatsiooni ja kaasuste analüüs. Analüüsi tulemusel loodi intervjuude läbiviimiseks esmane poolstruktureeritud intervjuu kavand, mis läbis ühise kontrolltesti ning tehti ka vajalikud täiendused. Lõplik intervjuu koosnes avatud küsimustest kvalitatiivses osas ning kinnistest küsimustest kvantitatiivses osas (vastaja profiil). Poolstruktureeritud intervjuud viidi läbi 2019. aasta 3.-5. oktoobril ja üksikutel juhtudel ka hiljem (peale saare küllastust). Kõik intervjuud viidi läbi eesti keeles ning vajadust võõrkeelse intervjuu läbiviimiseks ei tekkinud. Intervjuud ei olnud anonüümsed, kuid uuringu erapooletuse tagamiseks intervjuueeritavate nimesid ei avaldata. Kohapeal uurimust tehes ilmnesisid vestlustest veel mõningad olulised teemad, mis meie silmis väärisid eraldi väljatoomist ja analüüsi - nendeks teemadeks on jahiturism ja kaasamine.

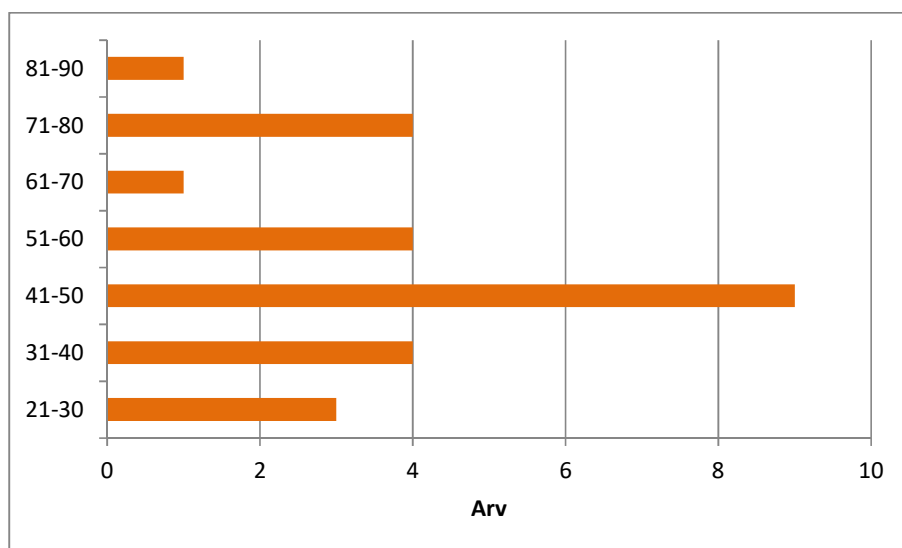
Kihnus kohapeal oli eesmärgiks läbi viia vähemalt 3 intervjuud iga tudengi kohta ja intervjuueeritavateks olid Kihnu alalised või suveelanikud. Autorid on töös kajastanud ka isiklikku kogemust, mis kajastub töö arutelu ja järelduste osas. Intervjuueeritavate valim kujunes etteantud kontaktide nimekirja ja kohapeal juhuslikult küsitletud elanike kombinatsioonina, kusjuures kõik küsitletud olid vanemad kui 18 aastat. Intervjuueerijad ei seadnud eesmärgiks tagada valimis sooline võrdsus, ametialane või vanuseline representatiivsus. Sellest hoolimata on töö tulemuseks statistiline normaaljaotus vanuse osas, mis kinnitab valimi adekvaatsust antud metoodikat arvestades ja võimaldab teha vajalikke

järeldusi. Valimi suurus kohalikku kogukonda ja uurimistöö meetodit arvestades on representatiivne – ligikaudu 5% üldpopulatsioonist. Tulemused koondati andmebaasina Excelisse ja analüüsiti erinevate statistilist analüüsi võimaldavate tööriistadega.

Esimene päev möödus saarega tutvudes ning kohalikku suurepärasest toitu nautides. Tudengitele tehti saare ringreis Kihnule omaselt kastiautoga - külastati muuseumi, kirikut, majakat, Metsamaa pärimustalu, tehti peatus väikeses kalurite sadamas ning arutleti ühiselt turismiteemadel. Teisel päeval hargnesid tudengid intervjuude läbiviimiseks, õhtusöögiks koguneti taas Metsamaale ning hiljem avanes soovijatel võimalus samas võtta osa Viilufestivalist. Metsamaal arutati õhtusöögi käigus ka juba esmaseid muljeid intervjuude osas. Kolmandal päeval viidi läbi viimaseid intervjuusid ning suunduti taas mandrile.

Ettevalmistava tööna tutvusime Kihnu kaitsekorralduskavaga, valla arengukavaga, meedias avaldatud lugudega, turismiinfoga ning otsisime kontakte, kellega intervjuudeks sobiv aeg kokku leppida. Peale õppereisi kandsid kõik intervjuueerijad tulemused kompaktselt andmebaasi ning järgnes teemade kaupa analüüs, järelduste tegemine ning uurimistöö tulemuste tervikuks sidumine.

Intervjuueeriti kokku 26 Kihnu inimest, kellest 23 olid alalised ja 3 suveelanikud - vastavalt siis ligikaudu 88% ja 12%. Enamus vastanutest olid naised (~65%), mehi oli intervjuueeritavate seas 9 (~35%). Keskmiseks vanuseks kujunes 51 aastat, kusjuures kõige noorem oli 26-aastane ja kõige vanem 85-aastane. Kõige enam vastanuid oli vanusegrupist 41-50 eluaastat - 9 inimest ehk ligikaudu 35% kõikidest intervjuueeritutest (vt ka joonis 1).

Joonis 1. Vastajate vanuseline jaotumine gruppidesse (autori koostatud).

Turismiga seotuks (otseseks kasusaajaks) tunnistas end 11 naist (~42% vastanutest) ja mitte ühtegi meest. Kaudselt seotuks luges end 4 inimest (~15%) ja üldse mitte seotuks 11 inimest (~42%). Turismi suhtumine oli valdavalt positiivne, koguni 25 inimest 26st ehk ligikaudu 96%. Üks inimene suhtus turismi pigem negatiivselt - alaline elanik, kes ei ole ka turismist kasusaaja.

Järgnevalt on toodud uuringu tulemuste statistiline ülevaade ja arutelu teemade kaupa ning viimase peatükina on lisatud ka uurimisgrupi poolsed järeldused ja ettepanekud.

1. LOODUS JA KESKKOND

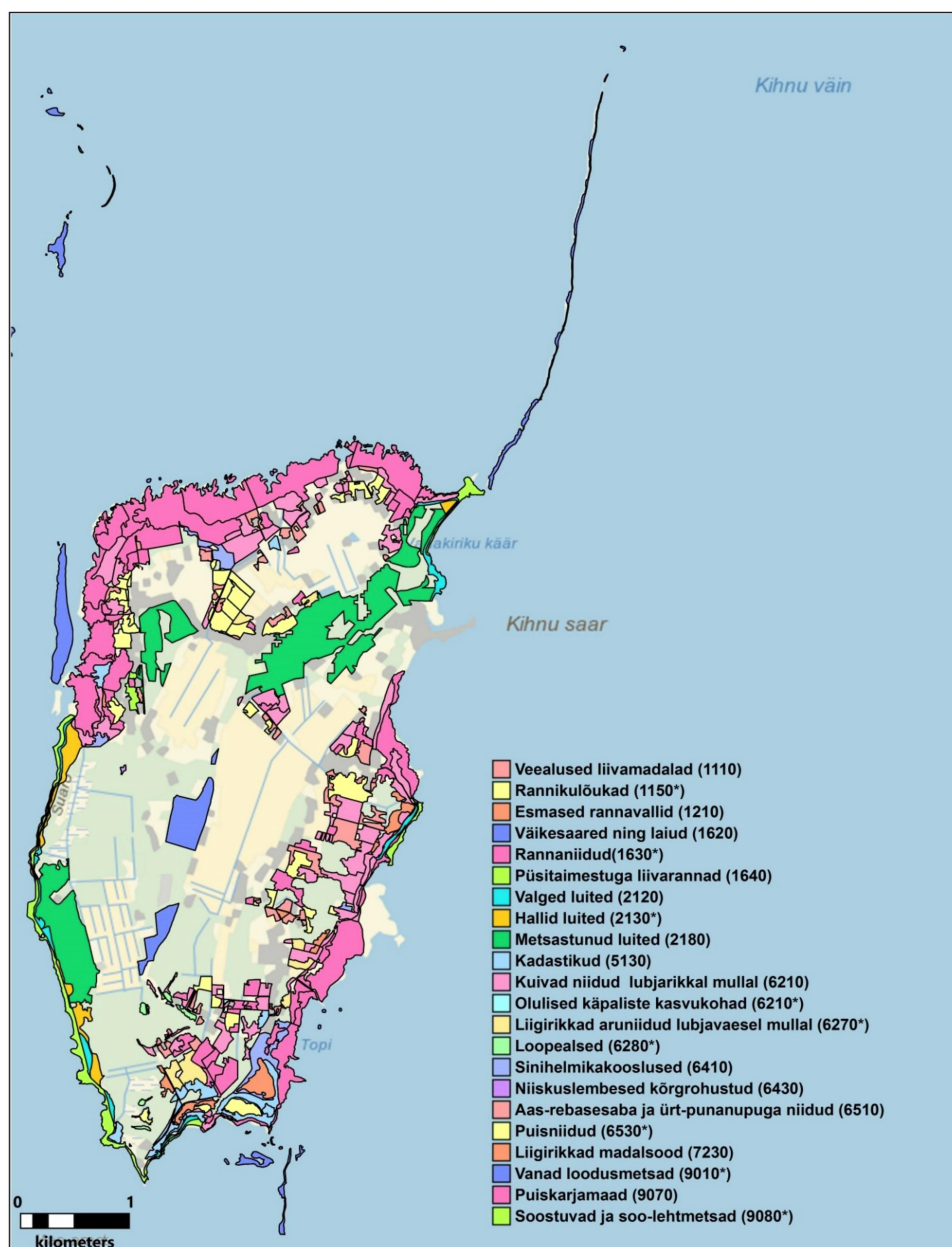
Kihnu saar ja laiud ning nendega seotud meremadalikud on Lääne-Eesti mandriosa lõunatipu jätk meres. Saare pinnavormid on peamiselt kruusast, liivast ja rändrahnudest koosnevad. (Kihnu loodusala... 2017)

Pilt 1. Kihnu (autori erakogust).

Kihnu kuulub Lääne-Eesti niitude ja puisniitude rajooni saarte aruniitude allrajooni. Piki saart kulgevad seljakut ja sellest läände jäävat liivakut katavad nõmme- ja palumännikud, millega külgnevad palu-salumetsad ja puisniidud, kus kasvavad samad puud, mis mandrilgi. Erandiks on hall lepp, mis on saarel üsna haruldane, ja kuusk, mida saarel looduslikult ei kasva. Väikese territooriumi ja tiheda asustuse tõttu on saarel loomi vähe. Poollooduslikud kooslused Kihnu saarel on üliolulised, seda nii loodus- kui kultuurkeskkonna säilimise seisukohast. Poollooduslikud kooslused annavad suurema osa saare liigirikkusest ja moodustavad olulise osa traditsioonilisest maastikupildist. Nii looduslikud kui ka poollooduslikud alad on läbi

aegade olnud tihedas seoses saareelanike igapäevaste tegevustega ning teineteisest sõltuvuses. Kihnu looduskeskkonda iseloomustab biotoopide paljusus – veekogud, rannik, märgalad ja laiud, niidud, metsad. Kihnu looduslikud kooslused on koduks paljudele kaitstavatele liikidele ning moodustavad olulise osa rohevõrgustikust. Kihnu kaitstavatest loomaliikidest olulisemad on hülged, linnud ja kahepaiksed. Kihnu on IBA (Important Bird Area) ala. (Kihnu valla arengukava... 2017)

Joonis 2. Kihnu loodusalaal registreeritud elupaigatüübid (Kihnu loodusala... 2017)

1.1. Prügistamine

26-st küsitletust vastas antud teemal 23 inimest.

Enamus vastanutest oli seda meelt, et prügistamise ei ole saarel probleemiks. Vallal on palgatud selleks spetsiaalselt inimesed, kes antud probleemidega tegelevad. Isegi kui prügi leitakse siis väidetavalt koristatakse see kiiresti valla aedniku poolt ära.

Turistide poolt suurt prügistamise probleemi ka ei nähta. Mõne näitena toodi välja, et prügi pannakse turistide poolt küll prügikottidesse, kuid prügikotid jäetakse ikkagi loodusesse, kas siis rannaäärsetele aladele või metsaalustesse. See omakorda tekitab olukorra, kus linnud ja loomad lõhuvad prügikotid ära ja tassivad prügi ikkagi loodusesse laiali.

Elanikud seisavad paljuski hea ka selle eest, et oma elukoha ümbrusel hoitakse n-ö „silm peal“ ja vajadusel koristatakse tekkinud prügi ise ära ilma sellest suuremat probleemi tekitamata.

Prügimajandust üldiselt hinnatakse küsitletute hulgas positiivselt, pidavat aasta-aastalt paranema see olukord. Ja ka antud analüüsi autor saab kinnitada, et liikudes saarel ringi mingeid suuri koheselt silmatorkavaid probleemkohti prügistamise osas ei märganud. Seevastu saab positiivsena välja tuua selle, et teeäärtes oli näha paljusid prügikaste mis selgitab ka tõenäoliselt suurema prügi puudumise looduskeskkonnas.

1.2. Vandalism

26-st küsitletust vastas antud teemal 9 inimest.

Antud valdkonna probleemi puudumist võib pidada väga positiivseks. Enamus vastanutest tõi välja selle, et vandalism või kuritegevus laiemas mõistes ei ole saarel probleemiks. Eks sellele aitab kindlasti kaasa ka saare väiksus ja eraldatus. Mõne näitena toodi välja, et mõni turist ikka lärmab vahest vähe kõvemini ja ka telkimisel ei arvestata võib-olla just alati kogukonna heade tavadega. Kuid suures plaanis on need vaid üksikud näited ja midagi tõsiselt toimunut intervjuude läbiviijatele ei osatud näidetena tuua.

Seega vaatamata sellele, et saarel puudub püsivalt politsei kohalolek, on kogukondlik ühtehoidvus suur ja nõ naabrivalve põhimõte töötab. Iga elanik teab, kes ta lähiümbruses elab ja käib, ning võõraste liikumistel hoitakse ikka silm peal.

1.3. Tallamine

26-st küsitletust vastas antud teemal 10 inimest.

Tallamine, mis on üldjuhul suureks probleemiks Mandri-Eestis, on seevastu olematu probleem Kihnu saarel. Kõigist antud teemalistest vestlustest ja vastustest jäi kõlama selge sõnum, et tallamine ei ole saarel probleemiks. Kaks vastanut tõid välja selle, et vahest on näha rannaaladel autojälgi, kuid see ei ole senini üldjuhul segav faktor.

1.4. Lõkkekohad

26-st küsitletust vastas antud teemal 10 inimest.

Kolm vastanut tõi välja selle, et lõkkekohad on vähemal või rohkemal määral siiski saarel probleemiks, seda peamiselt rannaaladel. Enamus vastanutest oli siiski seisukohal, et probleemi justkui väga ei ole. Ei osatud tuua näiteid tuleõnnetustest. Vaid üks vastanu rääkis, et ükskord olevat mets põlenud läinud. Seda põhjusel, et tehakse lõket ja lahkutakse nii, et söed jäävad tulekoldesse hõõguma, mis omakorda võib põhjustada hilisema põlengu.

Hõõguma jäetud sütest põhjustatud metsapõleng on ilmeka näide sellest, kuidas turistid ei hooli pahatihti tuleohutusreeglitest. Arvestades saare avatust meretuultele, on kindlasti väga oluline selliseid võimalikke tagajärgi arvesse võtta.

Saarel on olemas ka spetsiaalsed lõkkekohad. Kohalike arvates oleks vajalik turistide rohkem olemasolevatest võimalustest teavitada - kas siis infotahvlite, viitade vms läbi.

1.5. Rannaalad

26-st küsitletust vastas antud teemal 12 inimest.

Ka rannaalade kohta tõid intervjuueeritud elanikud välja enamasti just positiivset. Näiteks seda, et rannad on puhtad, rannaniidud taastuvad tänu loomadele, turistide telkimine rannaaladel ei ole enam probleemiks. Väidetavalt on olemas ka surfirand ja kohalik hipide kommuun, kuid kahjuks jäi selgusetuks selle kommuuni eesmärk või seotus rannaaladega.

Peamise murekohana toodi välja rannaalade kohatist kinnikasvamist ja võsastumist. Seda, et saarel otsest supelranda või määratud ujumiskohti ei ole, ei peetud üldse probleemiks.

1.6. Marja- ja seenekohtade privaatsus

26-st küsitletust vastas antud teemal 4 inimest.

Kõik neli vastanut tõid välja selle, et turistid ei tea saare headest koriluskohtadest tegelikult mitte midagi - seda mainiti suure uhkuse ja varjatud heameelega. Rõõm oli vestluste põhjal tõdeda, et tegelikult ollakse siiski avatud ja hea huumorimeelega. Häid seene- ja marjakohti hoitakse pereringis ja sellest ei kõneleta kõva häälega. Turistide poolset meeletut huvi koriluse vastu sügishooajal pole saarel senini täheldatud.

1.7. Kihnu väärtus

26-st küsitletust vastas antud teemal 15 inimest.

Siinkohal saab välja tuua selle, et kihnlane on enda ja oma elupaiga üle õigustatult uhke. Ollakse rahul sellega, mis on, hinnatakse kõrgelt saare eraldatust ja puutumatust. Saare looduskeskkond oma metsa, mere ja randadega on väärtus, mida osatakse hinnata. Saarekultuuri ja selle pärandit kantakse auga põlvest-põlve edasi.

2. KOHALIKE RAHULOLU

Intervjueeritavate käest uurisime, kuidas kohalikud Kihnu inimesed suhtuvad turistidesse. Saadud vastused jagasime ära teemade kaupa, milleks olid – NIMBY (*not in my backyard*), müra, turistid teedel ja sotsiaalne koormustaluvus. Kohalike vastused olid erinevad, oli neid, kes vastas konkreetset enda kohta ja teised, kes vastasid, seda, mida nad ise olid teistelt kohalikelt kuulnud.

26st vastajast 5 olid turistide suhtes positiivselt meelestatud ning ei märkinud ära mitte mingisuguseid häiringuid. Mõned vastused:

- „Ma naudin, kui nad tee pealt mööda sõidavad, minul pole selle vastu midagi.”
- „Ei ole probleemi, ka suvel mitte. Kui tahetakse telkida, siis viisakalt küsitakse alati.”
- „Ruumi on. Kohalik elanikkond valmistub turistide mahu kasvuks.”

26st vastajast 8 olid turistide suhtes pigem positiivselt meelestatud, kuid kõiki neid inimesi häirisid turistid teedel. Näiteks:

- „Ei mahu autoga teepeale sõitma, sest turistid ei taha teelt kõrvale astuda. See häirib paljusid, on kuulda, et kohalikud ikka pahandavad sellepärast.”

26st vastajast 13 olid turistide suhtes negatiivsed, st et neid häiris rohkem, kui üks asi. Ühe intervjueeritava vastused:

- „Konide mahaviskamine; pidudel väiksed intsidendid”
- „Jahituristid paugutavad”
- „Autoga suvel mõned kihutavad (ka purjus peaga).”

2.1. NIMBY

Not in my backyard ehk mitte minu tagaaias. Intervjueeritavatelt uuriti, kuidas nemad ja teised kohalikud suhtuvad sellesse, et turistid nende koduümbruses ringi liiguvad. Tabelis 1 on toodud arvuliselt välja küsitajate arvamused.

Tabel 1. Kihnu elanike suhtumine NIMBY osas (autori koostatud).

Turistid ei häiri	Turistid häirivad	Turistid häirivad teisi kohalikke	Muu	Vastus puudub
8	4	2	3	9

Järgnevalt mõned väljavõtted intervjuudest.

Turistid ei häiri:

- „Minu kui kohaliku privaatsus küll kuidagi häiritud ei ole ja keegi aeda telkima ei tule.” ja „On huvitavaid inimesi, aga halbu turiste ei ole olnud. Kõik on vastu võetud.”

Turistid häirivad:

- „Kultuurilised eripärad, välituristid (nt jaapanlased) ei saa kohati aru, kus on külastusruumid ja kus pind, kuhu turist ei peaks minema.”
- „Jaapanlased on sellised metsikud inimesed, tulid siia ja tahtsid mind filmida. Tirisid mu kõrdid välja ja selgitasin, mis milleks. Tuli näidata, kuidas me aiamaal ja põllul tööd teen. Seejärel ronisid nad mulle lausa magamistuppa, filmisid ka kapi sisu. No ei meeldi mulle sellised asjad, olin täitsa väsinud õhtuks. Ei sellist asja küll ei taha, ärgu rohkem siia tulgu.”

Turistid häirivad teisi kohalikke:

- „On ka selliseid kohalikke, kes ütlevad, et turismid lõhuvad saart ja teid. Nad võiks leida endale ka mooduse turismi panustada ja sellest kasu saada.”
- „Peetakse tülikaks, kui keegi sekkub kodusesse ellu, mistõttu meeldis inimestele mõte külalisi võõrustada kodudes, kuid leiti ka põhjendusi, miks mitte enda pool võõrustada.”

Muu:

- „Võõraste ettevõtjate pealetung, kes pole kohalikud; on suhtumine, et iga võõras, kes siia tuleb tahab olla viimane.”
- „Suviti on ikka turiste palju ja neid jagub igale poole.”

2.2. Müra

Intervjueeritavatelts küsiti, kuidas on nende arvates turismihooajal Kihnus lood müraga. Vastused on arvuliselt välja toodud tabelis 2.

Tabel 2. Kihnu elanike arvamus müra osas (autori koostatud).

Pole müra	Müra häirib	Muu	Vastus puudub
7	9	1	9

Järgnevalt mõned väljavõtted intervjuudest.

Pole müra:

- „*Ei ole probleemi täheldanud.*”
- „*Müra on meist kaugel, ei häiri.*“

Müra häirib – 3 vastajat mainisid jahiturismiga seotud müra:

- „*Paugutamine häirib jahiturismi puhul mere ääres elavaid inimesi.*”

Mainiti ka automüra, üritustest tulevat ning purjus inimeste müra:

- „*Viimasel ajal on häirima hakanud, saar ise korraldab palju üritusi - pea iga nädalavahetus on midagi.*“
- „*Enim häirib see müra, mis kostab autodest, mida on palju. Samuti lärmavad ka osad turistid päris hullusti.*”

Muu:

- „*Pole otseselt probleemiks, kuid "pääsukesed" Kurase poe juures võivad olla teinekord takistuseks.*”

2.3. Turistid teedel

Kohalike vastustest tuli välja, et eelkõige häirivad neid jalgsi käivad turistid teedel, kes ei oska ühele poole tee serva kõndima minna. Lisaks ka autodega turistid. Arvuliselt on andmed toodud tabelis 3.

Tabel 3. Kihnu elanike arvamus turistide teedel liikumise osas (autori koostatud).

Häirivad	Ei häiri	Pigem ei häiri	Vastus puudub
16	3	3	4

Järgnevalt mõned väljavõtted intervjuudest.

Häirivad:

- „*Ei mahu autoga teepeale sõitma, sest turistid ei taha teelt kõrvale astuda. See häirib paljusid, on kuulda, et kohalikud ikka pahandavad sellepärast.*”
- „*Suvel on liiga palju autosid nii väikese saare kohta, vahest pargitakse kohalikud kinni, kuna parkimiskohti ei ole (või valitakse ebasobiv koht lihtsalt).*”

Ei häiri:

- „*Turistid liiguvad palju ratastega.*”
- „*Ma naudin, kui nad tee pealt mööda sõidavad, minul pole selle vastu midagi.*”

Pigem ei häiri:

- „*Autodega turiste on suvel ehk liiga palju, aga muidu ei sega.*”
- „*Pigem on probleemiks kohalikud, kes öisel ajal ebaadekvaatses konditsioonis ringi liiguvad. Igal aastal on õnnetused.*”

2.4. Sotsiaalne koormustaluvus

Intervjueeritavatele uuriti, kuidas on lood Kihnu saarel sotsiaalse koormustaluvusega, kas turistide ülempiir on juba käes või mahub turiste endiselt juurde. Arvulised andmed on toodud tabelis 4.

Tabel 4. Kihnu elanike hinnang sotsiaalsele koormustaluvusele (autori koostatud).

Ülempiir ei ole ületatud	Ülempiir on lähedal	Ülempiir on ületatud	Vastus puudub
11	2	3	10

Järgnevalt mõned näited vastustest.

Ülempiir ei ole ületatud:

- „Mõni koht on suure grupi jaoks kitsas, kuid oleme siis alati mitmeks grupiks jaotanud, nii et probleemi pole olnud. Tänu sellele pole meil koormustaluvusega probleeme.“
- „Taluvuspiiri ületatud ei ole veel, võiks rohkem turiste olla. Pigem ollakse oma sugulastest ja külalistest suve lõpuks väsinud, mitte turistidest.“

Ülempiir lähedal:

- „Suvel juba arvuliselt peaaegu ülempiir, kuniks ei suuda lahendada seda, et oleks tegevusi pakkuda. Suund võiks olla see, et tuleb ja veedab kauem Kihnus aega, mitte et käib kiirelt läbi. Praam paneb turistidele piiri. Kohalikku mõjutab, kui on poes kaubapäev ja turistide grupp tuleb sinna ette ning kohalik peab ootama.“
- „Sotsiaalne koormustaluvus ei ole veel piiri saavutanud, kuid on sellele üsna lähedal just majutuskohdade limiteerituse tõttu. Kui majutuskohhti enam ei jätku, hakkavad turistid paratamatult kohalikke häirima.“

Ülempiir on ületatud:

- „Suviti on taluvuspiir ületatud, eriti juulikuus ilusate ilmadega.“
- „Suvel on turiste väga palju, arvatavasti viimane piir.“

3. INFRASTRUKTUUR JA TARISTU

3.1. Üldiselt

Elukvaliteet ja ettevõtlusvõimalused saartel sõltub nii saartel kui mandril asuvate sadamate taristu olukorrast ja ühenduse pidamiseks kasutatavate laevade omadustest aastaringse navigatsiooni võimaldamiseks. (Tilts, I, Kikkas, A, 2014). Teisalt näitavad eri uuringud, et väikesaarte turismi arengus on olulisel ka kohal ka kohalikud teed ning nn „tark infrastruktuur“ ehk jalgratta- ja jalakäijate teed, mis võimaldavad turistidel liigelda rannalähedasel loodusmaastikul (Rodrigues, A, Virtudes, A, 2019).

Kihnul on riigile kuuluvaid teid 14,5 km ja vallateid ca 30 km. Mustkatte all on 14 km riigiteid ja ca 11 km kohalikke teid. Lisaks on palju metsateid, mida kasutatakse nii jalgsi kui ka liiklusvahendiga läbimiseks, kuid mida teeregister ei kajasta. Kergliiklusteed hetkel puuduvad, samuti puudub saarel ühistransport. (Kihnu Vallavalitsus, 2017).

Saare ainus sadam on Suaru sadam . Lisaks on veel Sigatsuaru väikesadam ja lautrid ehk looduslikud randumiskohad paatidele. Neist olulisemad on Suarõninä, Silmininä, Laobaninä, Külaaluse ja Pitkänä. Lennuväli on sadama kõrval olnud üks tähtsamaid transpordirajatisi Kihnus. Enne jääklassiga parvlaeva valmimist toimus talvisel ajal lennuvälja kaudu põhiline ühendus mandri ja saare vahel. Lisaks kasutatakse vajadusel ka hõljukit (Kihnu Vallavalitsus, 2017).

Riigi poolt loodud avalikud teenused ja tugistruktuur on Kihnus vajaliku tasemel olemas. Saarel on olemas päästekomando, tuletõrjeautod (komandos 7 liiget) , lisaks tegutseb ka veel Kihnu Vabatahtlik Merepääste Selts (23 liiget), mis aitab vajadusel saare lähistel merehätta sattunud aluseid, teostab hädaolukordades ja vajadusel kiirpaadiga haigete ülevedu mandrile, õpetab lastele mereohutust ja tegeleb merepääste alase teavitustööga.

Kihnule on tagatud erakorraline meditsiiniabi, olemas on kiirabiauto ja väljaõppinud parameedikud. Kohapeal on olemas ka apteek. Politsei- ja Piirivalveameti esindajad külastavad saart regulaarselt, tagatud on kodanike vastuvõtt ja väljakutsete lahendamine.

Korraldajate üksused mõõdavad saarel aeg- ajalt reidide käigus ka sõidukite piirkiirust ning kontrollivad sõidukijuhtide alkoholisaldust veres.

Kihnu rahvamajas on avatud postipunkt, AS Omniva poolt on tagatud korrespondentsi ja ajakirjanduse kojukandeteenus. Lisaks rahvamajale on Kihnus olemas kool, raamatukogu, ja lasteaed.

Üldiselt peab nentima, et nii kohalikud elanikud, kui ka suvitajad on nii kohaliku taristu, kui ka logistikaga väga rahul. Teede osas võtab sõna 23 intervjueritavat 26-st ja head logistikat ning ühendust mandriga mainib 25 intervjueritavat. Kahtlemata kaasnevad saarelise eluviisiga ka ilmastikust ja erakorralistest sündmustest tulenevad probleemid ja takistused – seetõttu ei saa nt praam saarega ühendust pidada suure tormi või raskete jääolude tõttu. Samas on sellistel puhkudel olemas alternatiivid Politsei- ja Piirivalve lennusalga või hõljuki kasutamiseks.

3.2. Teed

26-st vastanust on 23 maininud teede seisukorda. Kõik on teede seisukorra osas positiivsed, eriti ollakse rahul sellega, et teed on musta kattega ja tolmuvad. Teed on korralikult tähistatud liiklusmärkidega ning olemas on ka vajalikud prügikastid. Üks vastajatest (naine (N), alaline (A), vanus- 65) on maininud ka seda, et talviti on lumekoristus väga hea. Kaks vastajatest (M, A, 26; M, S, 47) on maininud ka, et pimedal ajal peaks teede valgustus olema parem. Üks vastajatest (N, A, 47) on pakkunud, et Kihnus võiks olemas olla kergliiklusteed.

Järgnevalt mõned väljavõtted intervjuudest.

Kohalikud on teedega rahul:

- „Teed on läinud viimaste aastatega paremaks, enne olid kruusateed. Enne teede ehitamist olid suured vaidlused, et see pole enam Kihnu, kui tuleb asfalt.“
- „Teed on korras, olemas liiklusmärgid, mustkattega teed, prügikastid tee äärtes.“
- „Teede poolest on aastatega heaks läinud - teed on viimaste aastatel saanud mustkatte ja tolmu on ikka tunduvalt vähem. No on ka teid, mida me pole veel jõudnud tolmuvaaks teha ning peame kruusaga auke täitma.“

Kohalike soovitused:

- „Põhitrasside ääres võiks muidugi olla jalakäijate ja jalgratturite jaoks eraldi rada, aga pole parata hetkel.“
- „Turistid liiklevad teepeal ja pimedas ei ole neid näha üldse. Tee peal liikudes ei taha nad kõrvale astuda.“

3.3. Matkarajad

26-st vastanust on matkaradasid maininud 6. Vastanute arvates pole üldjoontes matkaradu vaja, kuna saare maastik, tihe asustatus, väiksus ja metsasihtide- ja radade olemasolu muudab uute matkaradade loomise ebaratsionaalseks.

Järgnevalt mõned väljavõtted intervjuudest.

Matkaradu pole tarvis:

- „Registreeritud jalgsimatka radu teadaolevalt veel ei ole, jalgrattaga matkamiseks on Reesuratas, mis peaks turistidele huvitav olema küll.“
- „Matkaradasid pole tähistatud ning ei tahetagi seda hetkel arendada. Reisuratas on praegu ainuke tähistatud matkarada. Plaan on rannikule 1 teha, kuid ei oska hetkel öelda, kas läheb tegemisse.“

3.4. Objektid

Objekte on maininud 26-st vastajast 16. Suhtumine on positiivne, nii kohalikud, kui ka suvitajad nendivad, et kõik eluks vajalik on olemas. Üks vastaja (N, A, 55) nentis küll, et turistide jaoks võiks saarel olla ka sularahaautomaat ja rohkem söögikohti. Meeldivate objektidena märgiti ära Reesuratas (2x), uus sadam (2x), muuseum (3x), kirik (3x) ja majakas (3x) ning Kihnu rand ja loodus tervikuna.

Järgnevalt mõned väljavõtted intervjuudest.

Kohalikud on turismiobjektidega rahul:

- „Turistidele pakuvad peamiselt huvi muuseum, kirik ja majakas. Ei oska nimetada ühtki objekti, mis puudu oleks ja ka ülerahvastatust eelnimetatutes pole täheldanud.“
- „Objektid turistide poolt ülekoormatud ei ole ja kohalikel on oma privaatsed lõkkekohad, kus ka suvel rahus olla saab.“

Kohalike soovitusel:

- „Loodusturismi võiks rohkem olla, linnuvaatlustornid, mereäärsed laudteed.“
- „Söögikohti puudu suvel. Sularahaautomaati vaja turistidele. Kohalikud ei tunne millestki puudust.“

3.5. Logistika

Logistika osas on 26st vastajast sõna võtnud 25. Kõik hinnangud on üldiselt positiivsed. Mainitakse, et praamiühendus on väga hea ning vajadusel on jäätunud merel varuvariandiks hõljuk (mainivad 2 vastajat - M, 26, A; M, 26, A). Kolm vastajat (M, 47, A; N, 73, A ja N, A) nendivad, et varem oli eeskätt kohalikele olemas ka lennuühendus, kuid seoses väga hea ja regulaarse praamiühendusega pole seda enam vaja. Seitse vastajat nendivad, et aeg- ajalt, eriti suvehooajal on praam teinekord väga täis ja alati ei pruugi autopiletit saada. Mitu vastajat soovib selleks puhuks lisareise (ka vaid jalakäijatele mõeldud laevaga Vesta).

Järgnevalt mõned väljavõtted intervjuudest.

Kohalikud on logistikaga rahul:

- „Logistika on väga hea - praamid ja muu transport võimaldab kogu kauba liikumist. Väga hea on ka kohalik taristu.“
- „Praamiliiklus on hästi korraldatud ja turistide maht ei sega, sest kihnlased saavad alati üle.“
- „Kihnlased saavad alati praamiga üle, ei ole ka suvel hätta kunagi jäänud. Praamiliiklus on hea.“

Sesoonselt on logistikaga ka probleeme:

- „Praamiga peab suvel arvestama, et alati ei saa piletit praamile.“

- „Praamiliiklus on hea. Turistide rohkus suvel mõjutab kohalikke kui tahetakse autoga mandrile minna - peab pikemalt ette planeerima.“
- „Autodega turistidele võib suvel praamil ruumi väheks jääda, aga muidu ülerahvastatust ei ole ja kihnlased saavad alati praamile.“
- „Laev liigub tiheda graafikuga (suvel eriti), sügisel ja kevadel vahel võiks olla mõni reis juures.“

4. TEENUSED

Kihnu saarel intervjueritud 26 inimesest 14 pakuvad saarel turismiteenuseid, 3 vastajat ei tegele turismiteenuste pakkumisega ning 9 vastaja puhul on täpne info puudu.

4.1. Majutus

Seitse intervjueritavat mainisid kodumajutust pakutava turismiteenusena. Üheksa inimest majutuse kohta ei vastanud. Intervjueritavate vastustest selgus, et kohalike seas on populaarsemaks muutumas kodumajutuse pakkumine. Saarel on viimaste aastatega majutusteenuse pakkujate arv suurenenud. Kohalike arvamusel peaks suvekuudel olema rohkem majutusasutusi turistide majutamiseks.

- *“Iga teine kohalik, kellel on võimalust ja ruumi, pakub kodumajutust”*
- *„Kodumajutusi on praegu poole rohkem kui varem“*
- *„Suurtel firmadel vähem külastajaid, kodumajutus on hubasem“*
- *„Vahel suvel jääb majutuskohdadest puudus“*

4.2. Toitlustus

Kaheksa inimese poolt mainiti, et saarel on liiga vähe toitlustusteenust pakkuvaid ettevõtteid. Üheksa intervjueritavata puhul antud teemale vastus puudus. Kohalike arvates on vaja turistide teenindamiseks kõrghooajal toitlustusettevõtteid juurde luua. Mainiti ka ära see, et väljaspool turismi kõrghooaega puudub saarel toitlustusteenuse pakkumine.

- *„Nälga pole veel keegi jäänud, kuigi pakkujaid võiks rohkem olla“*
- *„Söögikohdadega on probleemi, tehakse näiteks Merepidu, kuid seda ei mõelda, et kõik need tuhanded tahavad ju 3 x päevas süüa saada.“*
- *„Suvel on need vähesed kohvikud üle rahvastatud“*
- *„Hooajaväliselt toitlustust üldse ei ole“*
- *„Suvel on toidukohti vähe ja vähe aega lahti“*

4.3. Muud teenused

26 vastanust 17 loetlesid erinevaid teenuseid, mida saarel turistidele pakutakse. Lisaks majutusele tegelevad paljud kihnlased käsitööga, mida turismihooajal turistidele suveniiridena saab pakkuda. Teenustena toodi intervjuudest välja järgmised saarel pakutavad võimalused – kastiautosõit koos giidiga, külgorviga mootorratta sõit, paadiretked, loodusmatkad, surnuaia külastus, jalgrattarent, õpitoad (pastelde valmistamine, vihtade valmistamine), maastikumängud, toitlustus/kohalik toidukultuur, saare ringreis, sadamaturg rikkaliku tootevalikuga, kultuuri tutvustamine (rahvariided, keel, toidud, joogid), majaka ja muuseumi külastamine.

- „Teenuseid pakutakse pigem piisavalt, aga turistide huvi ei ole alati piisav“
- „Teenuste ja kauba pakkumine suureneb pidevalt“
- „Metsamaa pärimustalu, mida viimastel aastatel arendatud on ja palju raha pandud. Neil on sissepääsupilet, kuid teenuseid selle eest pakutakse vähe. Külalised soovivad rohkem sisu“

4.4. Teenuste kvaliteet

9 intervjuueeritavat 26 vastasid teenuste kvaliteeti puudutavale küsimusele. Teenuste kvaliteedi osas leiti, et kvaliteet paraneb pidevalt. Igal aastal lisandub Kihnus turismisektoris uusi ettevõtteid, kes soovivad hakata saarel pakkuma erinevaid turismiteenuseid. Intervjuudes tuli välja, et turismikvaliteedi üheks mõjutajaks on tööjõupuudus, kuid siiski on kvaliteet pidevas arengus.

- „Eksi ikka püütakse parimat endast anda“
- „Kvaliteet kannatab tööjõupuuduse all. Näiteks Metsamaa talu puhul kimbutab tööjõupuudus, pole inimest, kes paneks maja elama“
- „Arenguruumi on alati“
- „Teenustel on hea kvaliteet“
- „Teenuste kvaliteet paraneb pidevalt, seoses mahu kasvu ja konkurentsi suurenemisega“

5. TURISMIMAJANDUSE ERIPÄRAD

Kihnu turismimajanduse eripärade kohta avaldasid intervjuude käigus arvamust kõik 26 osalejat, kellest 17 olid naised ja 9 olid mehed. Poolstruktureeritud intervjuude käigus tuli turismimajanduse eripärade teemal välja kuus põhilist alateemat, mida sai edasi detailsemalt analüüsida. Esile kerkinud suuremad teemaderühmad olid järgmised:

- Kohalik kultuur
- Turismi hooajalisus Kihnu saarel
- Turismi muutumine ajas ja ruumis
- Külustusobjektid saarel
- Aastaringsed turistivood ja turistide arv

Tuleb silmas pidada ka asjaolu, et kõigist 26-st vastanust 11 inimest on otseselt turismist kasusaajad ning 4 inimest saavad kaudselt kasu. Antud peatükis on mõeldud turismist otseselt kasusaaja all inimest, kes pakub ise mõnda turismiteenust (nt. kodumajutus, toitlustus, käsitöö müük jne), ta on seda ise välja öelnud või on intervjuerijal piisavalt alust tulemustest lähtuvalt arvata, et tegu on turismist otseselt kasusaaja inimesega. Kaudselt kasusaaja all on mõeldud inimest, kelle lähikondlased tegelevad turismiga, aga tema enda otsene elatusallikas ei ole turismiga seotud. Lisaks oli vastanute hulgas ka 11 inimest, kes ei saa turismist kasu. See teeb turismist kasusaajate ja mitte kasusaajate arvu täpselt võrdseks. Järgnevalt on plaanis iga alateema juures analüüsida ka kasusaajate ja mitte kasusaajate vastuste ja arvamuse erinevust.

Poolstruktureeritud intervjuust lähtuvalt oli intervjuerijatel võimalik ette antud teemade lõikes küsida küsimusi vastavalt vestluse käigule ja sellele, mis intervjuerijale tundus otstarbekas intervjuu ja teemade arendamiseks. Igal vastanud inimestel oli võimalus kõigile alateemadele läheneda endale arusaadaval viisil ning jagada infot, mis neile oluline tundub. Sellest tulenevalt võis juhtuda, et mõne intervjuu käigus ei puudutatud antud alateema kõiki punkte, mistõttu oli vajalik tulemuste kodeerimine ja rühmitamine, et välja selgitada vastajate jaoks kõike olulisemad tulemused.

5.1. Kohalik kultuur

Intervjueeritavatel paluti rääkida kohalikust kultuurist ja turismist ning eelduspäraselt lähenesid kõik vastajad sellele teemale veidi erineva nurga alt. Kui kokku intervjueeriti 26 inimest, siis kohaliku kultuuri teemat puudutas neist 22. Kõigi vastuste puhul eristub selgelt kaks põhimõttelist ja suuremat erinevust: ühe lähenemise puhul toovad Kihnlased välja oma kultuuri austamise ja populaarsuse turistide hulgas – turism kui tõmbenumber ja põhjus saarele tulla. Teise lähenemise puhul lahatakse mõtteid, kuidas Kihnlased põimivad oma kultuurielemente turistidele pakutavatesse teenustesse. Seega, meil on kaks suuremat lähenemist:

- 1) Turisti ootustele tuginev lähenemine: Kihnlase arvates Kihnu kultuur on see, mida turistid näha soovivad ja mis tõmbab turiste saarele;
- 2) Kultuurielementide pakkumisest tulenev lähenemine: mis on need kultuuri osad või harud, millega Kihnlased oma külalistele enda kultuuri tutvustavad ja kuidas seda nähtavaks teevad.

Kõigist 22st vastusest 8 (~36%) keskendus sellele, et Kihnu kultuur on põhiline turismimagnet ning seda tuleb elus hoida. Näiteks 45-aastane Kihnu suveelanik (mees) kommenteerib teemat järgmiselt: „*Kohalik kultuur on tõmbenumber - Kihnut tullakse külastama kui mingit ilmaimet kohati.*“ Vastuseid analüüsid selgub ka tõsiasi, et neist kaheksast vastanust 6 on inimesed, kes otseselt ei saa ise turismist kasu ja ei tegele sellega oma põhielatusallikana.

Samas teine osa vastanuid, 14 inimest, rääkis sellest, kuidas Kihnlased oma kultuuri on tootestanud ja kuidas nad seda turismitoodetesse ja -teenustesse põimivad. Nende 14 inimese vastuste hulgas olid erinevad kultuuri iseloomustavad märksõnad, mida turistidele pakutakse:

- Kihnu toit
- Kihnu pidu ja folkloorikontserdid (nt. Merepidu)
- Käsitöö
- Kohalikud lood ja legendid
- Ekskursioonid
- Töötoad

Kõige rohkem ütlesid Kihnlased (7 inimest), et kohalik kultuur tuleb esile Kihnu pidudel, näiteks Merepidu, ja folkloorikontsertidel Peaagu võrdselt oluliseks peetakse ka Kihnu toitu

(6 inimest). Kihnus on au sees kalapüük, kohaliku saia-leiva küpsetamine ja muud traditsioonilised toidud. Kihnlased on selle üle uhked ning ootavad samasugust austust ka saare külalistelt. Üks vastanutest on öelnud järgmist, „*Häirib, et toitu, kui kultuurielamuse ühte osa ei austata ja soovitakse üha enam vegan toitu*“. Kihnlastel on toiduga seoses omad traditsioonid: nt. linnumunade korjamine ja söömine kevadel, hülgeleha söömine, püütakse kala ja käiakse oma tarbeks jahil. Selliseid traditsioone hoitakse au sees juba aastasadu ning soovi korral püütakse neid ka külalistele tutvustada. Lisaks seab saarel elamine tarbimise osas omad piirangud ning peab arvestama sellega, mida kohapealt võtta on. Alati ei ole võimalik mandrile kauba järele minna.

Lisaks toidule ja pidustustele on väga tasavägiselt sarnased tulemused veel ühel kultuuri olulisel osal – käsitööl. Seda on oma intervjuudes maininud 5 inimest. Eraldi tuuakse välja, et mitmed erinevad inimesed tegelevad talveperioodil käsitöö valmistamisega ning müüvad seda suveperioodil turistidele. Tähtsaks peetakse ka naiste Körtide ja meeste Troide kandmist. Käsitööga otseses seoses on veel töötubade läbiviimine. Antud tegevusele on tähelepanu juhtinud 3 inimest. Väga tasavägiselt on ära mainitud ka kohalike lugude jutustamise olulisus (2 inimest) ning ekskursioonide korraldamine (1 inimene). Tsitaat intervjuudest: „*Turistid tunnevad huvi, peatavad kinni ja tahavad vestelda ning lugusid kuulda.*“

5.2. Külustusobjektid

Külustusobjekte puudutava teema juures küsiti intervjuueeritavatelt, millised on need kohad saarel, kus külalised käivad ja kuhu intervjuueeritavad soovitaks külalistel minna. Nendel teemadel avaldas arvamust 19 inimest 26-st. Kuna aga antud punktis mainis mõni inimene ka mitut kohta, siis märgiti kõik kohad eraldi ülesse ja loeti kokku, mitu korda kõigi intervjuude jooksul sama külustusobjekti erinevate intervjuueeritavate poolt mainitakse. Selgus, et teiste ees said oluliselt kõrgema häälte arvu muuseum ja majakas. Neid mainiti vastavalt 17 ja 16 korda, ehk et 89% sel teemal rääkinud inimestest mainis muuseumit ning 84% tõi teiste hulgas välja ka majaka. Ka kiriku külastamine mainiti sellele järgnenud Metsamaa Pärimustaluga võrreldes ära oluliselt suuremal arvul kordadel: vastavalt 11 ja 5 korda. Seega ligi 58% inimestest peab Kihnus olles kiriku külastust oluliseks. Kirikusse sisse pääsemiseks tuleb eelnevalt kohtumine kokku leppida, et osataks kirik õigel hetkel avada. Metsamaa Pärimustalu tuleb jutuks aga 26% intervjuueeritavaga, kes sellel teemal erinevaid külastuskohti

esile toovad. Ülalmainitud külastusobjektid on ainsad, mis said teiste ees märkimisväärselt rohkem kõlapinda. Mainiti ära veel koolimaja, rahvamaja, Merepidu, rand, kivi, loodusobjektid, surnuaed, jalgrattarent, kastiautoga sõit, discgolfi rada, Sääreküla ja Reesuratta objektid. Kõik need objektid said aga vastavalt 1-2 häält ja siinkohal on raske eristada, mida Kihnlased olulisemaks peavad.

5.3. Turismi muutused

Intervjuus osalenud inimesed olid kõik täisealised ning valdavalt oli tegu keskealiste ja vanemate inimestega:

- 26-st vastanust oli 5 inimest vanuses 25-35
- 26st vastanust oli 12 inimest vanuses 36-50
- 26st vastanust oli 9 inimest vanuses 51- 80

See andis hea võimaluse intervjuueeritavatel rääkida sellest, kuidas turism on ajas muutunud. Enamik vastanutest mäletas veel 20-30 aasta tagust aega ja oskas seda kirjeldada. 26-st vastanust 5 ei puudutanud oma intervjuudes turismis toimunud muudatuste teemat, seega sai analüüsida 21 inimese intervjuusid. Üks vastamisest keeldunud inimene on ise n-ö „suvekihnlane“, seega võib tema vastamisest loobumist nimetada mõistetavaks. Teised 4 inimest, kes vastust ei andnud olid pigem valdavalt väärikas eas inimesed (vanus 69, 79 ja 80+).

Intervjuude tulemusel saab öelda, et 71% vastanutest leiab, et turism on kindlasti aegade jooksul tõusnud. 5% vastanutest toob aga välja, et turism on pigem stabiliseerunud või isegi vähenenud: „*Rahulikumaks on jäänud viimasel ajal, isegi Merepäevade ajal oli praamidelt ruumi ja baarid tühjad.*“ Ülejäänud 24% sel teemal kõnelenud 21-st inimesest ei avaldanud turismi tõusu või languse osas arvamust. Lisaks turismi muutusele on muutunud aegade jooksul ka Kihnlane ise ja tema suhtumine turismi. Kihnlase muutumisele viitab 6 vastanud inimest (ligi 24%). Ülejäänud konkreetset sellist väidet oma vastustes välja ei too.

Tsitaadid Kihnlaste enda suhtumise muutumisest turismi:

- „Vanasti kisati, et ei taha turiste, et üldse midagi sisse ei too ja neid on liiga palju, praegu ei ole ammu enam sellist juttu“
- „Varem Kihnlased (aastate eest) ei tahtnud turiste, nüüd oodatakse neid väga“
- „perspektiivid muutunud“
- „koostöö paranenud, ei ole vaenu enam“
- „varasemalt oli koostöö vilets“
- „Kuigi pidevalt kurdetakse, siis tegelikkuses läheb kogu aeg paremini“

Toimunud vestlustest jääb kõlama ennekõike, et turism Kihnus on mitme kohapealt paremaks muutunud. Lisaks üldisele turismi tõusule ja Kihnlaste, kui turismiteenuse pakkujate ja ka põliste saareelanike enda mõttelaadi muutusele, on üldiselt muutunud ka turist. Vastustest saab välja lugeda, et 90-ndatel oli Kihnus suureks probleemiks „läbu- ja joomarluse turism“. Intervjueerimise käigus toob aga 8 vastajat (38% kõigist muudatustest rääkijate vastustest) välja tõsiasja, et „läbuturism“ on vähenenud või üldse ära kadunud. Samuti juhib üks inimene tähelepanu, et turistid on kultuursemaks muutunud:

- „Turistid muutunud kultuursemaks; enam ei ole nii palju alkoholarbimist, nagu 90-ndatel“.

Kui turistide arvu kasvuga on tõusnud ka nõudlus, siis kahjuks toovad ikkagi mõned vastajad välja kitsaskoha, et teenustest on küll positiivne, et majutuskohi, eriti kodumajutust, on juurde tulnud (5 inimest), kuid söögikohti napib (2 inimest). Positiivsena tuuakse välja, et uus praam (2 inimest) teenusena on aidanud turismil kasvada ning samuti toimub rohkem sündmusi Kihnus (1 vastaja).

5.4. Turismi hooajalisus

Turismi hooajalisuse teemal ei ole sõna võtnud ainult üks inimene, seega on kajastatud 25 inimese vastused. Valdavalt arvatakse, et turism on väga hooajaline, lausa 24 vastajat (96%). Üks vastajatest ei väljenda end selle teema juures selliselt, et vastust saaks siduda ülejäänud tööga. Põhilisteks turismikuudeks loetakse kolme suvekuud (17 vastajat) ning mõned vastajad neist on siiski ka optimistlikumad ja ütlevad, et hooaeg on veidi pikem, kui kolm kuud. 5 vastajat leiab, et hooaeg algab pigem aprillis/mais ja lõpeb esimeste tormide tulekuga

septembri lõpus või lausa oktoobris. Välja tuuakse ka mõned põhjused, miks turism on hooajaline: tormised ilmad ja sellest tulenevad transpordiprobleemid (2 inimest) ning eestlaste harjumus minna külmemal ja pimedamal ajal soojale maale puhkama (1 inimene).

5.5. Kas Kihnus peaks olema aastaringselt turiste?

Intervjuude käigus prooviti välja selgitada, mis Kihnlased arvavad, kas neil võik olla ühtlased turistivood aastaringselt. 26-st intervjuus osalenud inimesest 10 ei puudutanud seda teemat. 16-st vastanud Kihnlasest 11 arvab, et turistivood võiksid olla aastaringsed ja 5 inimest arvab, et turiste on suvelgi juba liiga palju ja kindlasti rohkem ei sooviks. Kõik eitavalt vastanud inimesed on alalised Kihnu elanikud ja kolm inimest neist ei saa ka turismist otsest kasu. Samas leidub ka jaatavalt vastanud inimeste hulgas neid, kes ei saa otseselt turismist kasu, aga nad sooviksid endiselt, et turistid oleksid jaotunud terve aasta peale. Kolmandana tuleb välja väike arvamusterida, kus Kihnlased sooviksid küll turiste aastaringselt, aga leiavad, et suvel on neid juba liiga palju ning võiks tegeleda sellega, et turiste hajutada (3 arvamust 11 jaatava vastuse hulgas).

Põhilised põhjused ja arvamused, miks turiste pigem aastaringi saarele ei soovita:

- „Siis saarel rahu enam ei oleks“
- „hooajalisus kohati hea, saab ennast koguda, käsitöölised saavad talvel ette valmistuda“
- „liiklus oleks häiritud“
- „Praam on filtriks ja piiriks, muidu tuleks ehk liiga palju turiste“

Mõningad põhjused ja arvamused, miks turiste pigem aastaringi saarele soovitakse:

- „parem kui oleks aastaringi: sissetulek suurem, tekiks uued töökohad“
- „võib. toitlustamine ettetellimisel“
- „Pakume majutust ka talvel“

Kui intervjuueeritavatelt uuritakse, mis nende arvates võiks olla optimaalne turistide arv aastas Kihnu saarel, siis pakub 6 inimest, et turiste võiks olla kindlasti rohkem ja 3 inimest arvab, et turiste võiks olla pigem vähem. Konkreetset arvu pakub vaid 4 inimest, kellest 2 pakub, et turistide arv võiks olla ca 28 000 aastas, üks arvab, et turiste võiks olla 30 000 ja üks arvab, et turiste võiks olla 35 000.

6. TURISMI JUHTIMINE

Järgnevas peatükis keskendume **turismi juhtimisele** ning analüüsime läbiviidud intervjuude põhjal omavalitsuse ja ettevõtete panust, toetusi ning milliseid turiste respondendid saarele ootavad. Oluliseks peame siinkohal tuua välja ka omavalitsuse ja ettevõtete enda nägemuse turismi juhtimisega seotud aspektidest ning eesmärkidest, võttes aluseks nende koostatud arengukavad. See annab võimaluse võrrelda nende endi nägemust respondentidelt saadud infoga leidmaks ühisosa ning nägemaks laiemat üldpilti.

Kihnu Valla arengukavas 2017-2025 on välja toodud, et kasvav turismipotentsiaal loob eeldused välisinvestorite huvi kasvuks.

Arengukavas on vallavalitsus seadnud turismi juhtimise eesmärgid ning nende saavutamiseks vajalikud tegevused (Kihnu valla arengukava... 2017):

- **väljaarendatud turismitaristu- ja atraktsioonid:**
 - viidamajanduse täiendamine;
 - aastaringselt kasutatavate majutus- ja toitlustusasutuste väljaarendamine, sh tegevuste mitmekesistamine;
 - tuletorni teede mustkatte alla viimine;
 - jalgrattateede rajamine;
 - matkaradade rajamine;
 - väikelaevade kai rekonstrueerimine ning Suaru sadama-alale kavandatud taristu väljaehitamine;
 - matkaradade rajamine;
 - väikelaevade kai rekonstrueerimine ning Suaru sadama-alale kavandatud taristu väljaehitamine;
 - turistidele suunatud veebilehekülje, turismitrükiste koostamine;
 - aktiivse puhkuse võimaluste mitmekesistamine;
 - jätkusuutliku turismi osatähtsuse suurendamine;
 - kohaliku kultuuri ja käsitöö väärtustamine (nt. õpitoad jms.);
 - puhkekohtade rajamine, vaatamisväärsuste korrashoid ja hooldamine;
 - supuskoha rajamine;

- Suuru sadama turismitaristu väljaarendamine (mänguväljak, turuhoone, kohvik);
- kohaliku toidu väärtustamine ja propageerimine.
- **Kihnu kui tuntud jätkusuutliku turismi sihtkoht:**
 - turismi ja sellega seotud valdkondade ühtne arendamine ja turustamine, arengukava koostamine;
 - turistidele suunatud veebilehekülgede ja turismitrükiste koostamine, kohapealse külastajate teavitussüsteemi loomine;
- **turism kui kohalikele aastaringne sissetuleku allikas:**
 - aastaringne ühenduse korraldamine mandriga;
 - hooajaväliste turismitoodete ja -teenuste väljaarendamine;
 - aastaringset kasutatavate toitlustus- ja majutusasutuste väljaarendamine;
 - traditsiooniliste tegevusalade integreerimine turismiga (nt käsitöö, kalandus, põllumajandus);
 - suvehooajal kiire mereline otseühendus Pärnuga.
- **turismist tuleneva negatiivse mõju vähendamine kohalike elanike suhtes:**
 - korraldamata turismi viimine miinimumini;
 - turismitaristu väljaehitamine puhkekohtade, teavitussüsteemi jms kaudu;
 - teavitusematerjali üllitamine.

Arengukavas on läbi mõeldud ning kirja pandud, millised tegevused aitavad püstitatud eesmärgid saavutada. Nii eesmärgid kui tegevused on realistlikud, teostatavad ning arvestavad saare eripärade ja ressursidega. Kõik seatud eesmärgid eeldavad igakülgset koostööd nii teiste turismiga tegelevate ettevõtete kui ka kogukonna liikmetega.

Väga olulist rolli turismi juhtimisel Kihnus kannab ka **SA Kihnu Kultuuriruum**, kes 2019-2025 aasta arengukavas välja toonud, et tehakse koostööd Kihnu valla allasutustega (muuseum, kool, rahvamaja) ning Kihnu kultuuri arendavate organisatsioonidega (SA Kihnu Kultuuri Instituut, Kihnu Mere Selts). Nõrkuse ja ohuna on välja toodud püsivad pinged kogukonnas ja omavalitsuses, arendajate omavahelised suhted ei ole alati selged ning koostöö asemel on pigem konkurents. (Sihtasutus Kihnu Kultuuriruum... s.a.)

Järgneva viie aasta strateegiliste eesmärkide ja olulisemate tegevuste hulgas on kogukonna tugevdamine ja koostöö suurendamine kogukonnaliikmetega, kuid ei ole eesmärgistatud, kuidas tugevdada ja edendada koostööd omavalitsuse ja turismi arendajatega.

6.1. Intervjuude tulemused

Intervjuusid läbi viies käsitlesid tudengid turismi juhtimisega seotud teemadena omavalitsuse panust, ettevõtjate panust, millised on saarele oodatavad turistid ning turismiga seotud toetussüsteemid.

6.1.1. Hinnang omavalitsuse panusele

21 intervjuueeritavat andsid hinnangu omavalitsuse panusele turismi juhtimisel ning seda hinnati üldiselt kõrgelt- 19 juhul oli hinnang positiivne, ühel juhul neutraalne ning ühe intervjuueeritava suhtumine oli pigem negatiivne, kuid intervjuueeritav ei toonud täpselt välja, miks ta omavalitsuse panusega rahulolematu on. 5 respondenti seda teemat ei käsitlenud.

Kõige enam toodi välja kohalike soovidega arvestamist ja kaasamist, Kihnu elu ja turismi edendamist, panust sadamaehitusse ja teede korrashoidu, koostööd ja toetust ettevõtjatele. Ettepanekutena tõid intervjuueeritavad välja monitoorimise ja reguleerimise olulisuse, vajaduse koordineerida rahvusvahelist turundust, kiriku korrastamise ja kalurite sadama renoveerimise.

Järgnevalt mõned näited respondentide intervjuudest:

- *“Omavalitsus arvestab kohalike soovidega”*
- *“Panus on väga hea, ollakse huvitatud, et saarel oleks rohkem turiste. Suur panus sadamaehituse ja päästemaja näol”*
- *“Päris hästi kõik, sadamat tehakse korda, museum korras ja planeeritakse kirikut korrastada”*
- *“Toetav suhtumine, tehti reesurattakaardid ja lood, disgolfi rada”*
- *“KOV on moraalne tugi, nõustab ja abistab”*
- *“Väga suur panus, tublid toimetajad vallas”*
- *“Omavalitsus hoiab rahvast kursis ja arvestatakse ka kogukonna arvamusega”*
- *“Omavalitsus on teinud head tööd ja toetanud nii ettevõtlust kui turismi”*
- *“Omavalitsus on teinud palju kohalike ettevõtjate toetamiseks ja koolitamiseks, oleme osalenud EL ühisprojektides, et elavdada turismimajandust Kihnus. Vallal on turismirida eelarves sees ja kellelgi pole liikmemaksu. Vald organiseerib ühiste reklaamtrükiste trükkimist, kujundamis- ja trükitasud jagatakse kõikide osalejate*

vahel võrdselt. Messil käiakse koos, ettevõtjad maksavad vaid oma majutus- ja toithustuskulud. Korraldatavad koolitused on osalejatele tasuta”

- *“Omavalitsus tegutseb ja kaasab kogukonda”*

6.1.2. Hinnang ettevõtjate panusele

Antud teemat käsitleti 11 intervjuueeritavaga ning üldise ühise joonena saab välja tuua asjaolu, et ettevõtjate poolne panus turismi arengusse on suurenenud, ettevõtjate oskused ja teadmised ning koostöö omavalitsusega on paranenud. Kitsaskohana toodi välja majutuskohade vähesuse, sest hooajal kipub majutuskohi siiski väheks jääma.

Järgnevalt mõned väljavõtted intervjuudest:

- *“Ühised koosolekud ettevõtjatele. Alguses osad ei soovinud koostööd teha vallaga, aga nüüd on hakatud mõistma koostöö vajalikkust”*
- *“Kalurite ettevõtlus on suntegevus”*
- *“Kihnlased on ettevõtlikud ja soovivad saarel ise hakkama saada, seega nii olemasolevad kui ka potsentsiaalsed kohalikud ettevõtjad aitavad turismile kaasa”*
- *“Ettevõtjad on Kihnule andnud uue hingamise- kõik areneb siin täna”*
- *“Ettevõtjad on hakanud planeerima ja varuvad turistidele vajalikku kaupa (kauba valik palju suurem)”*
- *“Ettevõtjad osalevad meelsasti nii koolitustel, messidel kui ka ühiste reklaammaterjalide koostamisel. Rohkem tehakse ka koostööd omavahel”*

6.1.3. Milliseid turiste oodatakse?

9 intervjuueeritavat kirjeldasid ka, millist turisti nemad Kihnu eelkõige ootavad ning nende vastuste põhjal saab öelda, et kõige oodatud turist on kultuurihuviline turist (5 vastanut). Samuti toodi välja, et saarele tulev turist võiks olla rahulik, arvestav, aus, viisakas ja lugupidav. Oodatud on ka loodushuvilised, pikaajalised ja pereturistid.

6.1.4. Toetused

Toetused ja toetusvõimaluste teadlikkus kannavad olulist rolli turismi ja ettevõtluse arendamisel. Toetuste teemat käsitleti 7 intervjuueeritavaga ning vastustest selgus, et peamise toetusvõimalusena toodi välja EL rahastatud projektides ühe osapoolena osalemise. Toetusvõimalustena märgiti ka omavalitsuse poolset ettevõtlustoetust, EAS erinevaid toetusprogramme ning Töötukassa ettevõtlustoetust. Kõik respondendid, kellega antud teemat käsitleti olid ise turismist kasusaajad.

7. JAHITURISM

Jahiturismi osa ei olnud esialgses kavas eraldi üldse puudutatud, kuid intervjuude käigus tekkis sageli temaatiline arutelu, mis viitab selle olulisusele Kihnu kogukonnas. Jahiturismiga seoses andsid kommentaari kokku 10 intervjuueeritavat 26st, kõik alalised Kihnu elanikud. Seitse inimest neist 10st olid kindlal negatiivsel seisukohal, kusjuures kõik need 7 olid ise kas otseselt või kaudselt ka turismist kasusaajad. Üks negatiivseks arvestatud seisukoht oli ka tinglik:

- „vastu, kui kasutatakse valesid võtteid ja tapetakse massiliselt ja lõbu pärast.“

Eeltoodud fakti arvestades ilmnes huvitava muustrina ka see, et 4 inimest (3 turismiga seotud, 1 mitte) mainis ära asjaolu, et jahiturismi korraldab saarel üks ettevõtja (vt ka joonist 3). Kommentaarid selles osas:

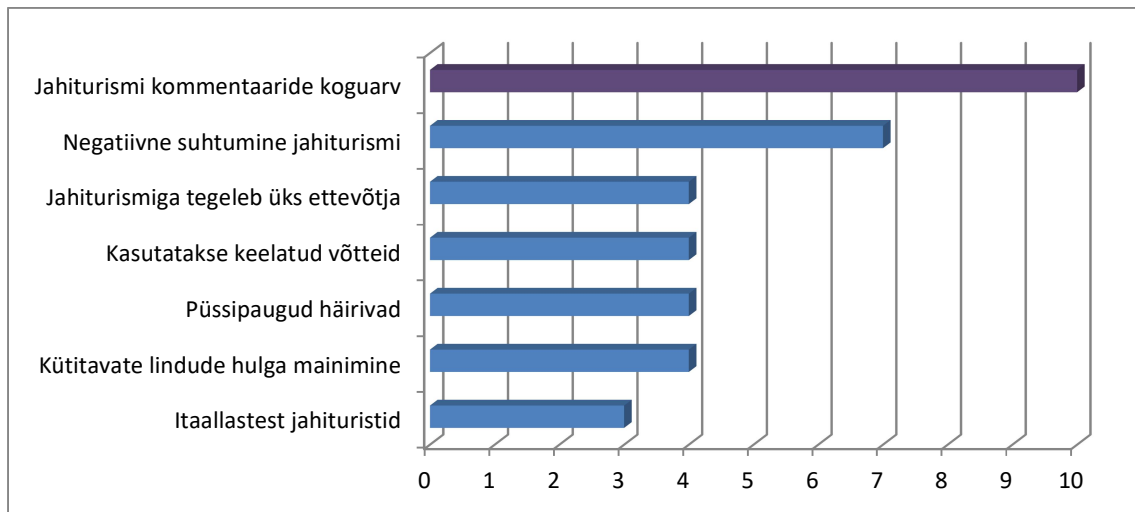
- „tundub, et tekkinud on ainuvalitsus ning selles osas peaks ehk midagi ette võtma“
- „üks jahiturismitalu“
- „jahiturismi korraldaja on ise põline Kihnu elanik“
- „üks pere ainult tegeleb sellega“

Jahituristide itaalia-päritolu tõi välja 3 inimest ning neli intervjuueeritut mainis ka keelatud jahivõtete kasutamist. Kütitud lindude mahajätmise teemat puudutas vaid 2 küsitletut, kusjuures üks neist viitas seejuures, et probleem varem oli, kuid enam mitte:

- „varem ei läinud keegi pardikorjustele järele ka, et neid ära koristada, see oli väga häiriv“

Kütitavate lindude hulka mainis 4 inimest:

- „iga part, kes ujub ei pea surma saama“
- „jahiturismi pärast oli jama, tapsid palju linde, aga need on kuulujutud, ise pole kokku puutunud“
- „jahiturismi vastu, kui kasutatakse valesid võtteid ja tapetakse massiliselt ja lõbu pärast“
- „nüüd itaallased kõmmutavad kõik need linnud maha“

Joonis 3. Jahitursismi alaste tegurite mainimine intervjuudes (autori koostatud).

Jahiga kaasnevate püssipaukude müra häirivust tõi välja 4 inimest, samas üks mere ääres elav intervjuueeritu kinnitas, et teda see ei sega:

- „paugutamine ei sega“
- „kohalikke häirib paugutamine väga“
- „paugutamine häirib jahitursismi puhul mere ääres elavaid inimesi“
- „lambad tulevad rannast ära ja kardavad püssipauke ja koeri, endale ka kuulda neid pauke“
- „naaber siin kurtis, et hommikuti ei saa magada, sest jahituristid paugutavad varakult“

8. KAASAMINE

Kaasamise osas võttis sõna 14 intervjuueeritavat 26-st. Keegi vastanutest polnud kaasamise osas otseselt negatiivselt meelestatud. Kaasamise all peavad intervjuueeritavad eeskätt silmas kohalike ettevõtete omavahelist koostööd ja kohaliku omavalitsuse tegevust turismi edendamisel. Nii ettevõtjad ise, kui ka kohalik omavalitsus korraldavad regulaarseid kohtumisi ja temaatilisi ümarlaudu. Olulisel kohal on valla tegevus turismi koordineerimisel ja turundamisel.

- „*Omavalitsus on teinud palju kohalike ettevõtjate toetamiseks ja koolitamiseks. oleme osalenud EL ühisprojektides, et elavdada turismimajandust Kihnus. Kui ettevõtjad peaksid majandama ise või siis MTÜsse ühinenuna, siis see oleks väga raske. Vallal on turismirida eelarves sees ja kellelgi pole liikmemaksu. Vald organiseerib ühiste reklaamtrükkide trükkimist, kujundamis- ja trükitasud jagatakse kõikide osalejate vahel võrdselt. Messil käiakse koos, ettevõtjad maksavad vaid oma majutus- ja toitlustuskulud. Korraldatavad koolitused on osalejatele tasuta.*“
- „*Vald koordineerib turismi ja proovin kutsuda ettevõtjaid koostööd tegema; alguses oli ka selliseid ettevõtjaid, kes ütlesid, et neile pole koostööd vaja, aga nüüd on arvamus muutunud ja on aru saadud, et koostöö on oluline.*“

Konkurents on kohati kohalikke ettevõtjaid ka heidutanud, kuid suures plaanis on olukord väga hea ning ettevõtjate vahel on tekkinud ka koostööd ja sümbioosi (nt üks pakub kodumajutust, teine küpsetab leiba).

- „*Kihnlased on ettevõtlikud ja tahavad olla kaasatud, keegi ka teisele kätt ette ei pane, pigem toetatakse. Muidugi on ka neid, kes soovivad privaatsust ega tahagi olla kaasatud. Pealekasvu ei ole.*“

Tänu kaasamisele on Kihnu kantud ka UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja.

- „*Mare meil siin oli see suur eestvedaja, kes andis kätte suunised, et vaja hakata oma kultuuritraditsioone rohkem välja näitama ja pani meid sinna UNESCOsse ja puha. Inimesed läksid päris hästi asjaga kaasa.*“

9. ARUTELU

9.1. Loodus ja keskkond

Oliver Ventsel

Kihnu saare loodus ja keskkond on intervjuudest saadud tagasiside ning samuti kohapeal nähtu põhjal valdavalt positiivse tooniga. Suuri kitsaskohti kohalikud elanikud antud valdkonnas ei näe ja need mõningad puudused, mis välja toodi, ei ole hetkel suures plaanis saart ohustavateks teguriteks.

Saarel nähtust võib järeldada, et näiteks autojäljed rannaladel on ka mõneti mõistetavad. Saareelanikud on usinad kalurid, siis paatide vette laskmiseks ja väljavõtmiseks ning nende maapealseks transpordiks on tarvis haagisega mootorsõidukit, olgu selleks siis kas auto või ATV. See omakorda jätabki rannaladele rehvimustri jälgi ja liivasesse pinnasesse süvendeid.

Saarel ringi liikudes võis näha ka mitmeid lõkkekohti, mis olid üsna kummalistes kohtades, peamiselt metsasihtide/teeradade algustes sõiduteede kõrval. Miks ja kelle poolt tehtud need olla võisid, sellele ei õnnestunud kahjuks seekord vastuseid saada. Samas lõkkekohad olid koristatud ja ümbruses põlemisjälgi ei olnud.

Kõik tervikuna – looduslähedus, kultuur ja eraldatus - ongi ilmselt põhjuseks, miks paljud Kihnu saarele kipuvad ja ka korduvalt tagasi pöörduvad. Et olla hetkekski eemal, kohas, kus ajal ei ole sellist tähendust ega mõõdet nagu suurlinnas ning kus inimesed su ümber on lahked ja sõbralikud. Kohas, kus puudub õhusaastatus ja tööstuslik müra, kus inimene saab ennast turvaliselt tunda ja palju enamatki veel.

9.2. Kohalike rahulolu

Kadi Kriisa

Analüüsi tulemustest järeldus, et kohalikud Kihnu inimesed suhtuvad turistidesse enamasti positiivselt. Samuti arvavad paljud, et sotsiaalse koormustaluvuse piir ei ole veel ületatud ning ootavad oma saarele jätkuvalt turiste.

Kõige rohkem häirib kohalike heaolu turistide oskamatus liigelda nende teede peal. Enamasti liiguvad turistid mitme kaupa ning auto lähenedes lähevad nad mõlemale poole teed laiali. Analüüsi osaautori hinnangul aitaks selle vastu see, kui laeval ja majutuskohtades jagatakse infot turistidele (suuliselt või voldikute näol), kuidas tuleks Kihnu teedel liigelda, et kõigil oleks hea. Kihnu valla arengukavast tuleb välja, et vald on sellest probleemist teadlik ning plaanib tulevikus teel liiklemine ohutumaks muuta rajades jalakäijatele mõeldud teelõigud või näiteks tänavavalgustuse rajamise kaudu (Kihnu valla arengukava... 2017).

Kihnu vald teeb ka ise jätkuvalt tööd selle nimel, et kohalikel elanikel oleks saarel hea elada ning turismist tulenevad häiringud oleksid minimaalsed. Nii on Kihnu valla 2017-2025 aasta arengukavas välja toodud, missugused tegevused on vallal plaanis, et vähendada turismist tulevat negatiivset mõju kohalikele. Nendeks tegevusteks on - viia korraldamata turism miinimumini, teavitusematerjali väljaandmine ning turismitaristu väljaehitamine puhkekohtade, teavitussüsteemi jms kaudu (Kihnu valla arengukava... 2017).

9.3. Infrastruktuur ja taristu

Marius Kuningas

Kohalikud on teede ja logistikaga rahul. Mõlemal juhul on ka mõningaid soovitusi, nagu nt teede valgustamine pimedal ajal ja lisapraamid turismi kõrghooajal. Turistidele kohandatud matkaradu kohalikud vajalikuks ei pea, kuna on olemas Reesuratas ja ka palju metsateid. Objektidest on olulisemad Reesuratas, muuseum, kirik ja majakas.

Avalikud teenused ehk sotsiaalne infrastruktuur on Kihnus samuti piisavalt tagatud. Kohapeal on olemas erakorraline arstiabi, päästekomando ja vabatahtlik merepääste. Politsei- ja Piirivalveameti esindajad külastavad saart regulaarselt ja väljakutsed lahendatakse vastavalt vajadusele.

Infrastruktuuri ja taristut puudutavate vastuste osas võib nentida kahe aspekti:

- väga kõrge vastajate arv – teede osas 88% ja infrastruktuuri osas 96%;
- väga kõrge rahulolu nii teede kui ka kohaliku infrastruktuuriga – teede osas rahulolu 87% ja infrastruktuuri osas 75%.

Matkaradade osas on vastanute osakaal väga väike – kõigest 23%. Madal vastajate protsent on selgitatav sellega, et kohalikel puudub arvamus matkaradade vajalikkuse osas. Vastanud intervjuueeritavad on samuti konsensuslikult leidnud, et matkaradasid Kihnus eraldi rajada vaja ei ole. Objektide osas on vastanud 61% intervjuueeritavatest ja ühtegi turismiobjekti eraldi välja tuua ei saa – populaarseimad on Reesuratas ja majakas.

Teisalt selgus kohalike rahulolu küsitluse osas, et kõige suuremaks probleemiks peavad kohalikud Kihnu inimesed nende teedel valesti liikuvaid turiste. Nimelt teed on kitsad ja auto lähenedes lähevad turistid mõlemale poole teed laiali, kuna asfalteeritud teedel puuduvad kõnniteed. Kihnu valla arengukava lugedes selgub, et vald on sellest probleemist teadlik. Ühtlasi on seal kirjas, et plaanitud on tulevikus teel liiklemine ohutumaks muuta rajades jalakäijatele mõeldud teelõigud või näiteks tänavavalgustuse rajamise kaudu. Siiski ei tule arengukavast välja, millal on plaanis nende töödega alustada (Kihnu valla arengukava...2017). Eesti Maaülikooli poolt läbi viidud väikesaarte sotsiaalse taluvusvõime uuringust selgub, et sama probleem on saarel olnud ka varem, juba 2016. aastal.

Selle arutelu osa autori arvates on oluline eelpool toodud probleemkoha osaline või täielik lahendamine. Kindlasti oleks kasulik rajada asfalteeritud kergliiklusteed ja tänavavalgustus, kuid valla piiratud eelarve juures ei ole sellise infrastruktuuriinvesteeringute tegemine lähiaastatel ilmselt realistlik. Samuti pole selliseid investeeringuid siiani tehtud ühelgi teisel Eesti väikesaarel. Kiireks esialgseks lahenduseks oleks ilmselt võõrkeelsete teavitussiltide ja jalakäijaid informeerivate liiklusmärkide paigaldamine tiheda jalakäijate liiklusega teede äärde.

9.4. Teenused

Kristiina Miško

Kihnu valla arengukavas 2017-2025 on välja toodud, et jätkusuutliku turismi all peetakse oluliseks seda, et turismiteenustena soovitakse külastajatele pakkuda autentseid elamusi,

traditsioonilistes tegevustes osalemist ning meistriklassi käsitööd (Kihnu valla arengukava 2017: 5). Kihnu koduleheküljel www.visitkihnu.ee on veel aktiivse puhkuse võimalustena välja toodud koduküllastus, mis lisainfot lugedes tundub põnev ning ehedat kogemust ja emotsiooni pakkuv teenus. Lisaks veel toimuvad põnevad Kihnu muuseumi töötoad ning Kihnu naiste töötoad. Kihnu muuseumi töötubades õpetatakse tegevusi, mis on seotud Kihnu kultuuriga – käsitöö, laul, tants ning Kihnu naiste töötubade teemad hõlmavad käsitööd ja toidukultuuri (Aktiivne puhkus 2019). Küsitluste tulemuste ja veebilehelt saadud info põhjal saab järeldada, et mitmeid kihnlaste poolt pakutud teenuseid saab liigitada autentsete elamuste pakkumise alla.

Suvel on turistidel võimalik ööbida turismitaludes ja kämpingutes. Saarel on suvel 18 majutukohta (umbes 280 voodikohta), millele lisanduvad telkimise võimalused. Hooajavälisel perioodil on majutus võimalik 7 majutusasutuses. Kokku on madalhooajal pakkuda umbes 85 voodikohta (Kihnu valla arengukava 2017: 24). Majutusteenuse võimalus saarel peab olema igal aastaajal kättesaadav. 280 voodikohta suvekuudel tundub tõesti selline number, mille põhjal võiks arvata, et kõrghooajal on turistide poolt nõudlus palju suurem, kui on saare võimekus külalisi majutada.

Maalehes on avaldatud üks artikkel Kihnu saare kohta. Artiklis on põgusalt mainitud ka saare majutusteenust. Telkimise suhtes on kihnlased võtnud selge ringkaitse: kõik küsijad suunatakse kohemaid turismitaludesse ja tasuliste telkimisaladele. Tegelikult on Kihnus ka riigimetsa, kuid ametlikku lõkkeplatsi pole. Endast prügi maha jätvad öölised pole seega põõsaalustes teretulnud. Tõde on ka see, et suurem osa maast on eramaad, kus loata ööbida nagoonii ei tohi (Mikovitš, B. 2009). Teenuste analüüsi autor julgeb väita, et Kihnu kogukond peab kindlasti leidma võimaluse, kuidas suurendada voodikohtade arvu saarel. Seda enam, kui Kihnus puuduvad tasuta kasutamiseks ettevalmistatud telkimiskohad. Kihnu valla arengukavas 2017-2025 on turismi arendamise ühe eesmärgina kirjas, et turism on kohalikele aastaringne sissetulekuallikas. Lähtuvalt püstitatud eesmärgist on kirjas vajaliku tegevusena aastaringsest kasutatavate toitlustus- ja majutusasutuste väljaarendamine (Kihnu valla arengukava 2017: 48).

Ajakirjanik Bianca Mikovitš (2009) on oma artiklis kirjutanud toitlustusest Kihnu saarel järgmiselt: Kui olete väiksema seltskonnaga, siis võib eraldi kalalõuna tellimine paarile inimesele minna kalliks, kuid kui saarel on suuremaid punte, kes lõuna tellivad, siis saab mõõduka tasu eest end paluda lisada kalasupi saajate hulka ning võib kindel olla, et nāruse

pisitaldriku asemel kantakse lauale tõsine kausitäis leent koos saarel küpsetatud leivaga. Toitlustusteenus on majutusteenuse kõrval järgmine väga olulise tähtsusega teenus. Eelkõige on tegemist siiski inimese esmaste vajadustega. Toit ja selle tellimine peab kindlasti olema väga hea kättesaadavusega igale külastajale igal ajal.

Kahjuks on raporti koostajate seas nii mõnigi negatiivne kogemus, mis on seotud toitlustusteenuse pakkumisega Kihnu saarel. Kindlasti üheks kitsaskohaks oli toitlustusega seotud erisuste täitmine. Saarel viibides oli väga ebameeldiv kogeda, kuidas saarekülastajatel „vahet tehti“ ehk täpsemalt kooligrupis olevatele taimetoitlastele ei tulnud kohalikud toitlustusteenuse pakkujad vastu söögikorra erisoovi osas, samal ajal mõnele osalejale viiulifestivalil oli võimalus saada õhtusöögiks taimetoit. Tundub mõistlik, et kui üks toitlustusettevõtte on nõus tegelema erimenüüdega, tuleb jagada sellist infot vajadusel ka külalistega. Kas see, kui klient peab olude sunnil oma mitme korra toidulaua kodust ise kaasa võtma või poeletil oleva valikuga terve reisi aja leppima, liigitub samuti autentse kogemuse pakkumise alla? On siiski tõsiasi, et taimetoitlus ja muud erinevad toidutalumatused on saamas igapäevaosaks toitlustusteenuse pakkumisel. Kuna saarel on väga oluline teeninda turismiteenuste müügi pealt maksimaalselt võimalikku tulu, ei tohiks olla siinkohal paindumatu oma toidukultuuriga ja jätta kõrvale klientide erisoovid menüü valiku osas. Tuleb tõdeda, et erisoovide vajadus raskendab toitlustusteenuse pakkujate olukorda, sest tooraine tuleb tuua mandrilt. Õnneks on positiivne siiski täheldada, et saarel leidub ettevõtjaid, kes püüavad külastajate erisoovidele vastu tulla.

Järgnevaiks probleemiks toitlustusteenuste puhul on toidukohtade lahtiolekuajad. Käesoleva aasta juunikuus viibis saarel mõne päeva harrastusteatri grupp mandrilt, mille üheks liikmeks oli üks tudeng antud uuringut läbiviivast grupist. Lisaks nendele viibis saarel veel külalistena umbes 30 rahvatantsijat. Üllatuseks oli see, et kohalik toitlustusteenust pakkuva Kurase kohvik/baar oli klientidele suletud. Siinkohal tekib vasturääkivus väljaantud informatsiooni ja tegelikusse vahel. Koduleheküljel www.visitkihnu.ee on kirjas, et Kurase kohvik on avatud suvehooajal mai lõpust kuni augusti lõpuni ja pakub hommikust õhtuni sooja ja kosutavat kõhutäit kõigile saare külalistele ning nädalavahetustel on võimalik osa saada tantsuõhtutest (Kurase kohvik Kihnu saarel 2019). Võib arvata, et väikese saare eeliseks on see, et vajalik info liigub elanike vahel üpris kiiresti. Seetõttu tundub arusaamatu, et teades, et saarele saabub korraga üheks nädalavahetuseks rohkem kui 30 külastajat, on Kihnu populaarseim

toitlustusettevõtte suletud. On kahetsusväärne, kui selliseid juhtumeid on olnud mitmeid. Iga teenuse pakkumine külastajale on sissetulek kogukonnale, ettevõttele, töötajatele.

Kihnu pakub oma külalistele põnevaid elamusi ja vahvaid emotsioone, kuid siiski on vaja mõningaid parendusi, et saadud kogemused oleksid maksimaalselt positiivsed. Intervjuudest saadud andmete ja isiklike kogemuste põhjal saab järeldada, et aastaringe majutus- ja toitlustusteenuse pakkumine saarel ning toitlustusteenuse pakkumise parendamine peavad olema prioriteetseks tegevuseks turismi arendamisel.

9.5. Turismimajanduse eripärad

Dana Neemre

Nagu mujalgi Eestis, on ka Kihnu saare turism endiselt äärmiselt hooajaline. Kui mandril on võimalik hooaega pikendada või proovida turiste rohkem hajutada, siis saartel ja eriti nii pisikesel saarel, nagu Kihnu, on see ilmastikust äärmiselt sõltuvuses ja rohkem komplitseeritum. Tormise ilmaga on praamiliiklus häiritud ning liiklus Kihnu saare ja mandri vahel võib sellest tulenevalt katkeda. Antud kitsaskoht on välja toodud ka valla arengukavas: nii taristu kui ka turismi probleemide juures ja lisaks SWOT analüüsis nõrkusena (Kihnu valla... 2017: 24; 28-29; 38).

On aru saada, et Kihnlased mõistavad oma saarelisusest tulenevat turismi hooajalisust, kuid paljud intervjuude käigus selgus, et mitmed Kihnu elanikud eelistaks siiski, et turism oleks pigem aastaringiselt hajutatud ja suvekuudele korraga üleliia palju rahvast juurde ei oodatagi. Samas jääb hetkel küsitavaks, kas külaliste hajutamine terve saare peale üldse on praeguses turismiolukorras võimalik. Nagu vastustest selgub, siis on pakutavate turismiteenuste kõige suuremaks nõrkuseks söögikohtade nappus. Juurde on küll tekkinud kodumajutusi ning on võimalik erandjuhtudel toitlustus ette tellida, aga niisama naljalt väljaspool suvehooaega ühtki söögikohta avatuna ei leia. Sellest tulenevalt tundub, et võimalikult keeruliseks on tehtud „juhusliku“ turisti elu ning saarele oodatakse pigem organiseeritud turiste (rühmad ja eelkokkulepetega grupid), kes on oma teenused ette tellinud.

On näha, et aastate jooksul on muutunud nii turistid kui ka Kihnlaste suhtumine turismi. Kui varem oli saarel rohkelt problemaatilisi „läbuturiste“ ja Kihnlased kurtsid, et turism toob pigem kahju kui kasu, siis nüüd on turistid muutunud tsiviliseeritumaks hing saarele tulevad

pigem külalised, kes on tõesti huvitatud Kihnlaste kultuurist ja saare pärimusest. See on ühtlasi andnud saareelanikele taaskord arusaama, et turismi tasub arendada. Sellega seoses ongi tähelepanuväärselt rohkelt põimitud erinevatesse teenustesse Kihnu kultuuri.

Kihnlased usuvad, et nende hästi säilinud pärimuskultuur on üks põhilisi põhjusi, mis külalisi saarele toob. Kui vaadata lähemalt hetke turismitrende, siis on samuti näha, et üha enam soovitakse kohtuda kohalikega ja saada vahetut kogemust nende elust-olust ja tutvuda nende kultuuriga. Soovitakse teha asju, mida kohalikud teevad, süüa toitu, mida kohalikud söövad ning käia kohtades, kus kohalikud käivad (Travel trends 2019). Eelpool nimetatut võib tegelikult nimetada ka uueks populaarseks trendiks „mitte-turism“ – elamusturism, kus pigem veedetaksegi aega kohalikega tavaliste inimestega suheldes ja nende elust-olust lugusid kuuldes ja neid nende igapäevatoimetustes abistades. (Travel trends: Is non-tourism...2019) On näha, et Kihnus samuti väärtustatakse oma lugusid ja pärimust. Selle edasiandmine ka hooajavälisel ajal on eraldi võimalus, mis võiks külalisi aidata saarele meelitada aastaringi. Saar on suvise sihtkohana juba küllaldaselt populaarsust kogunud. Nüüd oleks aga vaja välja arendada talviseid tegevusi, mis rõhutaks kohalikke traditsioone ja meelivirgastavat rahu ning vaikust talvisel väikesaarel. Seda kõike ei saa aga teha ilma pühendunud koostööta ning asjalike ettevõtjateta, kes oleks valmis pakkuma näiteks toitlustuse teenust saarel ka madalhooajal. Siinkohal võiks olla ehk koostöö ka praamiga, kus oleks võimalik välja selgitada eelmüügist broneeritud piletite arv, mis ei ole kohalikele broneeritud, et kohalikud saaks näiteks kasvõi ise oma koduüksed avada ja kohvi ning ahjusooja saiakest pakkuda turistidele. Need „avatud ustega“ kohalikud talud võiks muidugi olla kajastatud ka turistidele mõeldud infopunktides. Seega see on asi, mille puhul peaks omavahel operatiivselt informatsiooni jagama. Kindlasti ei ole sellise tegevuse puhul edu garanteeritud ja madalhooaja teenuste parandamiseks on erinevaid mooduseid. Küll aga on oluline, et lisaks majutuskohdade arvu kasvule siiski leiaks lahenduse ka toitlustusteenuse pakkumine saarel. Vastasel juhul on teenus puudulik.

9.6. Turismi juhtimine

Kersti Sillaots

Efektiivne turismi juhtimine

Väike saar nagu seda on Kihnu on turistidele atraktiivseks sihtkohaks ning turismi juhtimisel on oluline roll kanda nii kohalikul omavalitsusel kui ka kõikidel ettevõtetel. Olulisteks märksõnadeks on koostöö, kogukonna kaasamine ning ühise eesmärgi nimel tegutsemine.

Tooman ja Müristaja on väga hästi lahti mõtestanud **efektiivse ja eduka turismi juhtimise** alustalad, millest turismi juhtimisel juhinduda (Tooman, Müristaja 2008:10):

- **laiaulatuslik** – arvestab turismi planeerimisel ja arendamisel sotsiaalsete, majanduslike, keskkondlike ja poliitiliste mõjuteguritega;
- **dünaamiline** – turismi planeerimise ja arendamisega tegeletakse järjepidevalt minevikukogemuste, hetkeolukorra ning tulevikuproгноoside ja -ettekujutuse alusel;
- **süsteemaatiline** – hindamise ja valikute ülevaatamise protsess on pikaajaline, struktureeritud ja seo- tud üldise planeerimisprotsessiga;
- **integreeritud** – turismi arenguhuvide ja -vajadustega arvestatakse avaliku sektori otsustes, et vältida hilisemaid mõttetuid kulutusi;
- **kogukonnale orienteeritud** – töörühmadesse kaasatakse inimesi erinevatest huvigruppidest, ettevõtetest ja organisatsioonidest;
- **taasuuendav** – turismitegevused on osa kohalikust sotsiaal-majanduslikust süsteemist ning arvestavad kohalike ressurssidega;
- **arengusihthidele suunatud ja rakendatav** – äriettevõtted arvestavad kohalike elanike vajadustega ning avalik sektor suunab ettevõtluspoliitikat nii, et see oleks kogukonna jaoks aktsepteeritav.

Järeldused

Kokkuvõtvalt saab öelda, et omavalitsuse poolt arengukavas seatud eesmärgid ja tegevused ühtivad suures osas intervjueritavatelt saadud tagasisidega. Omavalitsus teeb head tööd ning kohalikud elanikud tunnevad, et nende arvamus on turismi planeerimis- ja arenguprotsessis oluline ning neid on piisavalt informeeritud ja kaasatud.

Kohati tuntavat konkurentsi on võimalik arendada koostööks, mis tugevdaks saare turismimajandust veelgi. Turismi edukaks ja efektiivseks juhtimiseks on analüüsi osaautori

hinnangul väga oluline turismi arendajate, omavalitsuse ja Kihnu Kultuuriruumi omavaheline koostöö, liikumaks suunas, kus konkurentsist saab koostöö ja “ühte jalga astumine”.

Ettevõtjate järjepidev koolitamine ja toetusvõimalustest informeerimine ning abistamine projektide kirjutamisel võiks samuti olla üks omavalitsuse panus turismi arendustegevusse, mis tugevdaks ja edendaks saare ettevõtlust.

9.7. Jahiturism

Kerli Kuusk

Kuigi jahiturism on loodusturismi osa (vt joonis 4), on see olemuslikult ja eetilisel väga tundlik ja konfliktne teema nii jahindusega seotud inimestele kui ka sellest puudutatud kogukondadele. Sama ilmnes ka Kihnu uurimistö käigus, kus selgus, et valdav osa neist, kes teemat kommenteerisid, suhtusid sellesse negatiivselt ja kuigi soovitakse loodusturismi suunda arendada, ei paista jahiturism kuuluvat nende loodusturismi harude hulka, mida kihnlased on valmis aktsepteerima.

Loodusturism laiemas tähenduses	Loodusturism kitsamas tähenduses		Loodusturism laiemas tähenduses
Segmendid, mis on kombineeritud loodusturismiga	Keskendub looduse kogemisele kaitsealadel		Keskendub tegevustele
Objektipõhine	Uurimine/nauding	Jälgimine/tegevus	Looduskeskkonnas
	Objektipõhine	Maastikupõhine	
• Loomaaedade külastamine • Lõõgastavad tegevused looduses • Golfi mängimine • Vabaõhuüritused • Loodusloomuuseumid • Telkimine • Välispordiüritused (nt maraton) • Uisutamine • Aia/pargiturism • Puhkus talus • Geopargid • Temaatilised marsruudid	• Ulukite kaitseala/ pargi külastamine • Kaitsealade infokeskuste külastamine • Loodusrajad • Looduslike toodete nautimine • Geoloogilised marsruudid • Soo/ märgala matkarajad	• Linnuvaatlus • Looduse jälgimine • Aktiivne looduse kogemine jalgsi, jalgrattal, hobusel või vees • Metsiku looduse kogemine • Aktiivne maastikukaitse	• Spordialad looduses: • Matkamine • Kanuumatk, sõudmine • Purjetamine, surfamine • Kepikõnd • Ujumine • Sukeldumine • Õhupallisõit, purilendamine • Käimine • Kalastamine • Jahilkäik • Seikluslaagrid

Joonis 4. Jahiturism kui loodusturismi osa (Garbe jt 2008).

Kui võtta arvesse seda, et 10st inimesest 4 mainis ära aspekti, et jahiturismi korraldab saarel ainult üks ettevõtja, jääb mulje, et tegu ei ole pelgalt negatiivse suhtumisega jahiturismi saarel üldiselt, vaid lisaks ka ettevõtjasse, kes on saanud seni konkurentsivabalt Kihnus sellise

ettevõtlusvormiga tegeleda. Kui jätta kõrvale inimlik kadedus ja vaadata olukorrale objektiivselt, siis tegelikult on paljudel võimalus jahiturismiga suuremal või vähemal määral tegeleda või seda toetavate tegevusaladega tulu teenida. Siinkohal tuleks kogukonnas tõstatada hukkamõistuvabalt teema, et kui jahiturismiga tegelejaid (ja seega ka kasusaaajaid) oleks mitu, kas tolerant oleks suurem? Või ehk pidurdab jahiturismiga tegutsemist just kogukonna eestvedajate negatiivne suhtumine ja aktiivne vastutööamine, mistõttu jääb vastava turismivormiga viljelemine sõna otseses mõttes hirmu taha? Sellele, et kogukonnasiseste konfliktide vältimiseks jahiturismi teemat üldse välditakse, on kihnlased ise meedias viidanud (Link 2018): „SA Kihnu Kultuuriruumi juhataja Mare Mätase arvates on itaallaste kommertsjaht arulage. Tema sõnutsi on kihnlased jagunenud sel teemal kahte leeri, ent kõvema häälega sellest omavahel ei räägita, sest ei taheta riidu minna.“ Ka sellele, et kogukonnas on koostöö asemel pigem konkurents, on kihnlased ise tähelepanu juhtinud (Sihtasutus Kihnu Kultuuriruum... s.a). Antud juhul võib olla tegemist konkurentsiga alternatiivsete elatusallikate osas Kihnus, kuna ainult kultuurivaldkonnas töötades kogukond elada ei saa. Jahiturismi-ettevõtluse võimalikkus ja hea tava ning limitide seadmine on juba eraldi käsitletav ja kogukonna-spetsiifilisem teema.

Mis puutub linnukorjuse mahajätmissesse ning saagi tarbimisse, siis ka kohalik jahiturismi ettevõtja on nii meedias kui antud analüüsiosa autorile kinnitanud, et lindude mahajätmist ei tolereerita ning saak kasutatakse maksimaalselt ära. Kui enamus tudengeid olid saarel uurimistööd tegemas ilma transpordivahendita või järgisid rohkem etteantud kava, siis paar isikliku transpordivahendiga tudengit (k.a selle analüüsi autor) võtsid aega, et külastada rannääri ja neid saare piirkondi, kuhu ringkäigu ajal ei satunud. Positiivsena võib välja tuua selle, et ei leitud mitte ühtegi linnukorjust ega märki jahist, kuigi linnujaht samal ajal ja ka eelnevalt saarel käis.

Jahiturismi osas tõi 4 inimest välja, et paugutamine häirib kohalikke, samas üks mere ääes elav intervjuueritu kinnitas, et teda püssipaugud ei häiri. Kuivõrd see paistab olevat kogukonda häiriv tegur, siis võiks jällegi kogukonnasisese aruteluna leida mõlemale poolele sobiv kompromiss. See aga eeldab avatud dialoogi ja valmisolekut kompromissiks, mitte äärmuslikke seisukohti. Siinkohal tasub meele pidada tõsiasja, et püssipaugud kostuvad igal pool, mitte ainult Kihnus, seda nii linnu- kui muude ulukite jahis. Kui Kihnus on linnujahti rohkem kui näiteks Kesk-Eestis, siis teiste ulukite jahi võrra on neil püssipaukudest tulenevat müra kindlasti vähem ja ka jahihooaeg on piiratum. Analüüsi autor küsis ka uurimistöö ajal Kihnus viibinud kursusekaaslastelt, kas püssipauke kuulda oli – valdavalt oli vastuseks, et ei.

On ka teada, et kihnlased ise olid eestvedajaks hülgejahi taastamisel, saarel tegeletakse rebasejahiga, kalasaakide päästmiseks kütitakse kormorane ning toiduks teisi veelinde. Arvestades, et meedias avaldatud numbrite kohaselt külastab saart hooaja jooksul paarkümmend linnujahi turisti (Must 2018), tekib küsimus, kas sotsiaalne koormustaluvus eristab „omasid“ ja „võõraid“ püssipauke, et millised häirivad ja millised mitte? Ehk oleks abiks põhjalikum uurimus kohalike seas – mis piirkondades häirib, millistes mitte, millisel ajal, jne – et oleks võimalik selle baasilt asuda kompromissi otsima.

Veel üks meedias kära tekitanud ning ka intervjuudes käsitletud leidnud teema – keelatud jahivõtete kasutamine, mis peamiselt tähendab antud kontekstis siis elektrooniliste peibutusvahendite kasutamist linnujahis. Seda tõi probleemina välja 4 inimest 10st ning üks viitas koguni, et äsja oli üks vahejuhtum, kus olid jahituristid Keskkonnainspektsioonile vahele jäänud eelpool tooduga. Keskkonnainspektsiooni veebilehel avaldatud andmete kohaselt ei ole Kihnus käesoleval ega tegelikult ka eelneval aastal registreeritud ühtegi keelatud peibutusvahendi kasutamise juhtu. Ka kohalik jahiturismi ettevõtja on analüüsi autorile kinnitanud, et on välisturistide ebasoovitavast käitumismudelitest teadlik, kuid selles osas on nulltolerants. Kuna registreeritud vahejuhtumeid ei ole, siis on raske kõrvaltvaatajana hinnata probleemi hetkelist mastaapsust.

Jahiturismi teemal võttis Kihnu ringreisi ajal sõna ka tudengitele saart tutvustanud giid, kes väljendas rahulolematust ja vastuseisu üldse jahiturismi olemasolu osas saarel. Sarnaselt nii mõnelegi intervjuueeritule, leidis ka tema, et mõne veelinnu laskmine kohaliku jahimehe poolt toiduks on igati aktsepteeritav ja olnud alati ka kohaliku kombestiku osa, kuid turismile selles osas oli otseselt vastu. Argumentidena tõi ta sealjuures välja järgnevat:

- pidevat müra püssipaukude näol;
- rannaäärsed alad linnukorjuseid täis nagu tapatalgud oleks olnud ja saaki ei tarbita maksimaalsel määral ära;
- kasutatakse keelatud peibutusvahendeid (elektroonilised);
- jahiturismiga tegeleb üks ettevõtja saarel;
- sadamasse/praami peale minnakse prügikottidega, mis linde täis nii et lindude jalad ripuvad kotist välja;
- see ei sobitu kohalikku elulaadi.

Nelja esimest argumenti on eelpool juba analüüsitud, siinkohal neil rohkem ei peatu. Mis puutub prügikottides veetavate lindude argumenti, siis sellele ei leidnud analüüsi autor mingit

kinnitust ei Keskkonnainspeksioonist, ajakirjandusest ega sotsiaalmeediast. Arvestades meie „pehmenevate“ väärtustega ühiskonda, oleks taolised vahejuhtumid kindlasti laialdast kõlapinda leidnud. Siinkohal oleks huvitav mingisugust tõestust uurimusse ja teemakäsitlusse üleüldse kaasata. Väide „see ei sobitu kohalikku elulaadi“ puudutab arvatavasti just otseselt jahiturismi kui majandusharu, mitte jahinduse ehk lindude küttimise poolt, kuna linnusaaduste tarbimine on saare- ja rannikurahva elulaadi osa olnud inimkonna ajaloo vältel, nii nagu hülgejaht ja kalanduski. Kuna kohaliku elulaadiga sobitumine on kogukonna tunnetuslik seisukoht, siis on siinkohal keeruline mingeid järeldusi või soovitusi teha – kõik taandub jällegi kogukonnasisesele dialoogile ja kompromissivalmidusele.

Jahiturismil on saare kogukonnas kaks osapoolt - need, kes on ise seotud ja need, kes ei ole. Uurides kohaliku kogukonna koormustaluvust ja hoiakuid ei ole jahituristi arvamus kolmanda osapoolena siinkohal oluline. Et selle valdkonna kommentaarid ei jääks meelevaldselt ühekülgses, küsiti arvamust ka saarel jahiturismi pakkuvalt ettevõtjalt, kes oli meeleldi nõus tudengitega vestlema ning on ka meedias tunnistanud varasemaid puudujääke linnujahis ja toonud välja juba rakendatud meetmed olukorra parendamiseks:

- jahieeskirjad on tõlgitud turistile arusaadavasse keelde;
- järgitakse kohustusliku linnujahi-alase koolitamise nõudeid;
- on seatud päevane küttimislimiit küti kohta;
- selgitatakse eraldi elektrooniliste peibutusvahendite kasutamise ebaseaduslikkust;
- ühtegi lindu ei jäeta maha ja saak tarbitakse ära.

Ühtlasi on ka meedias viidatud sellele, et jahiturismiga mitte seotud osapool saarel eelistab otsese dialoogi asemel tegeleda jahiturismi-alaste ebakõladega läbi kolmandate osapoolte või ajakirjanduse (Must 2018). Arvestades, et see turismisuund kogukonnas nii oluline teema ja konfliktiallikas on, tuleks sellega kindlasti tegeleda esmalt kogukonnasiseselt ja dialoogina, mitte avaliku hukkamõistu stiilis. Ühe sellise kogukondliku arutelu tulemusena otsustati Kihnus läbi viia jahiturismi alane rahvaküsitlus (Paluoja 2017), milles osales kahetsusväärselt väike arv elanikke. See tõstatab kõrvaltvaataja jaoks omakorda küsimuse, kas jahiturism ikkagi on nii „palav“ teema kogukonnas, kui ajakirjandusest mulje jääb või on tegemist pigem tugevate üksikindiviidide ideoloogiliste erinevustega, mis kogukonna väiksuse tõttu suurt tähelepanu saavad?

Kui eelnevalt viidatud rahvaküsitlust lühidalt analüüsida, siis Kihnu lehes avaldatud tulemused tunduvad objektiivsele lugejale ilmselgelt subjektiivselt väljendatuna. Küsitlus

viidi läbi 22.12.2018-14.01.2018 (Küsitlus... s.a) ja selles osales 25 inimest – ehk isegi vähem kui käesolevas uurimistöös. Toome näite tulemuste kirjeldamisest kohalikus lehes: „25st vastajast häirib jahiturism otseselt 7 inimest, 16 inimest jahiturism ei häiri. Kui vaadata veidi tausta, siis pooled neist, keda jahiturism ei häiri, on mingil moel jahindusega ja jahiturismiga seotud. Teine pool ei ela aga ise püsivalt Kihnus.“ (Saare 2018). Kogukonnal oli võimalus väljendada oma meelsust jahiturismi osas, kuid kui tulemused viitasid, et jahiturism enamikku vastanutest ei häiri, esitati see ikkagi kallutatult, et mitte öelda vääralt. Tähelepanuväärne on ka fakt, et mingil põhjusel on küsitluse korraldajad pidanud vajalikuks teha see küsitlus nimeliselt. Kas põhjuseks oli hirm, et keegi täidab seda mitu korda? Kas seda aspekti kaaluti, et anonüümselt on enamasti rohkem inimesi nõus küsitlustes osalema – eriti nii väikestes kogukondades ja nii konfliktsetel teemadel?

Eelnenud väljavõttele tulemustest järgneb samas kohe vastuolu: „Püsivalt Kihnus elavad inimesed toovad mittehäirimise põhjustena välja otsese kokkupuute puudumise - nad ei ela mere lähedal või siis ei tegele ise jahindusega.“ (Saare 2018). Kui pooled nendest, keda jahiturism ei häiri, on jahinduse või jahiturismiga seotud ja teine pool ei ole alalised elanikud, siis kes on need eelnevalt viidatud püsivalt Kihnus elavad inimesed, kes jahindusega seotud ei ole ja keda see ei häiri? Need kaks järeldust on otseses vastuolus ning seavad kogu rahvaküsitluse tulemuste analüüsi tugeva kahtluse alla. Lisaks tehakse üldistav, kuid täiesti vale järeldus kogu küsitluse kohta: „Üldmuljena jääb kõlama, et püsielanikku tänane jahiturismi korraldus häirib.“ (Saare 2018). Kui pooled neist, keda jahiturism ei häirinud, on püsielanikud, siis on see arv 8 ($16/2=8$), ehk ikkagi rohkem kui neid, keda see häiris (7 inimest). Selleks, et säilitada küsitluse tulemuste objektiivsus, oleks pidanud need täpsemalt (teemade kaupa, arvuliselt) välja tooma, mitte piirduma subjektiivsete järeldustega. Samas on tulemuste kajastamine lõpetatud positiivsel ning jätkusuutlikul noodil, et jahiturismi teema vajab kohapealset arutelu ja nõudmiste osas tasakaalu leidmist.

Nii saare ringreisil kui ka intervjuude käigus viidati kihnlaste vanale kombele kevadeti pesitsusajal veelindude mune laidudelt korjata ja süüa. Giidi jutust jäi mulje, et selleks on ka luba olemas või taotlemisel, kuna tegemist on pärandkultuuri olulise osaga Kihnus. Tehes hiljem vastavasisulise järelepärimise nii Keskkonnainspeksiooni kui Keskkonnaametisse, selgus, et sellist luba kindlasti ei ole ja vastavalt kehtestatud seadustele ja eeskirjadele ei saagi taolist luba olemas olla ega väljastada. Keskkonnaamet kinnitas, et linnumunade korjamine laidudelt ei ole kindlasti lubatud ja kihnlased teevad seda eeskirju rikkudes.

Kuna jahiturismist vesteldes viidati ikka kütimisest tulenevale lindude massilisele hävitamisele ja ohule arvukuse säilimisel, siis tekib paratamatult küsimus – kui kütimine mõjutab arvukust, siis kuidas munade hävitamine ei mõjuta? Siinkohal on oluline välja tuua, et ka kihnlased ise on probleemi tunnistanud – sellest leiab jälgi näiteks üldkogu 2011. aasta protokollist, kus nenditakse, et tegu on suure probleemiga, ent tõdeti ka, et Keskkonnainspektsiooni asjasse ei segatud – seega puuduvad ka ametlikud andmed (Kihnu üldkogu protokoll 2011). Meediast võib leida artikleid ka Kihnus avastatud rikkumiste osas, neist üks enim kajastust leidnud juhtum, kus korraga oli mitmelt laiult korjatud suur kogus linnumune, samas mainitakse seda ka kui teadaolevat probleemi, mistõttu tuleb riiklikul tasandil järelvalvega tegeleda (Vilgats 2015).

Kihnu valla erinevates arengukava versioonides rõhutatakse laidudelt linnumunade korjamist kui traditsioonilise elulaadi osa, kuid ei viidata praegusele tegevusele või probleemi olemasolule selles osas (Kihnu valla arengukava... 2017). Samas on kirjalikult isegi näiteks SA Kihnu Kultuuriruum 2019-2025 arengukavas välja toodud kajakamunade korjamine kui lubatud tegevus (Sihtasutus Kihnu Kultuuriruum... s.a): „Säilinud eluviis tähendab muuhulgas seda, et saarlane saab ise oma toidulaua katta – oma kartul ja köögiviljad, leib, liha sh hülge- ja merelindude liha ning kala, sh on ka kajakamunade korjamine lubatud tegevus.” Kui see luba kihnlastele tõepoolest antud on, siis siinkohal oleks vajalik nende enda sisend selles osas, et seda järelduste tegemises arvesse võtta: kuidas olukorda parandati 2011. aastaga võrreldes, kas ja kuidas see reguleeritud on, mis on piirangud, kuidas loa taotlemine toimus ja mis institutsioon selle loa väljastas, kuna ja kui kauaks?

Intervjuudest paistab silma ka kihnlaste tegelikult dihhotoomne suhtumine veelindude arvukusse – on välja toodud, et koskla poegi käiakse aitas ja et iga part ei pea surma saama, ent samas öeldakse välja, et kohalikud on alati käinud laidudel linnumune korjamas ja et kormoranide ohjamine on teretulnud. Eelnevat objektiivselt arvesse võttes tekib paratamatult ka oluline küsimus, kas pärimuskultuuri kasutatakse õigustusena rikkumistele (linnumunade korjamine) ja samas ka alusena seadusliku tegevuse õõnestamisele (jahiturism ei sobitu elulaadi)?

Jääb mulje, et fookus on siinkohal selle konkreetse turismisuuna ebapopulaarsuses veenmisel ja väljasuretamisel, mitte niivõrd sotsiaalse koormustaluvuse piiri selgitamisel. Võiks ju saabunud turistidele pakkuda ka midagi enam kui jaht ja pöörata sel moel praegu konfliktne jahiturism kogu kogukonnale kasulikuks nii kultuurialase teadlikkuse tõstmisel kui

majandusliku kasu teenimisel. Jahindus ja jahiturism on seaduste ja eeskirjadega reguleeritud valdkond ja kui selles osas rikkumisi ei ole, siis võiks ühiselt keskenduda pigem sellele, kuidas seda korraldada nii, et see oleks kogukonnale vastuvõetav ja ka kasulik. Nii nagu Kihnu on kaasa läinud e-Eesti ja muude uuenduslike vooludega, kasutades palju väliseid rahalisi toetusi kogukondliku ja kultuurse arengu hüvanguks ning turismi arendamiseks, tuleks arvestada ka teiste majandus- ja turismiharude arengu ja võimalustega ning leida lahendusi, mitte otsida takistusi – tuleks vaadata suuremat pilti, nii sotsiaalselt kui majanduslikult.

9.8. Kaasamine

Katrin Mesilane

Kaasamine - kodanikuühiskonna üks toimimisvorme - kodanikuühenduse liikmeskonna või sihtrühma paremini rakendamine või aktiveerimine oma eesmärkide teostamisel ja nende üle otsustamisel; avaliku võimu või äriettevõtete tegevus, mille sihiks on anda kodanikele või neid esindavatele ühendustele võimalus osaleda neid mõjutavate otsuste tegemisel, sh õigusloomes. Kaasamise abil on võimalik edendada osalusdemokraatiat ja samas parandada otsuste kvaliteeti. (Mikko Lagerspetz: Kodanikuühiskonna lühisõnastik, 2007).

„Meie”-tunne avaldub inimrühma ideoloogilises meelsuses (fundamentalism, kambavaim, korporatiivne identiteet, patriotism, natsionalism, rassism, šovinism) ning süveneb meelekinnituse ja meeleparanduse tulemusel. (Linnar Priimägi: Reklaam ja propaganda, 2008.).

Kaasamisest rääkisid pooled intervjueeritavatest ja seda valdavalt positiivses võtmes. Palju toodi esile vallapoolset kaasamist koolituste ja nõupidamiste kujul, mainiti ka paari isikut nimeliselt. Intervjuerijatele jäi saarel tööd tehes mitmeid kordi kõrvu rõhutatud sõnakasutus „mina tegin, mina organiseerisin, mina tahtsin, minu arvamus“. Ühiste ettevõtmiste puhul on hea siiski rääkida „meie panusest, meie soovidest ja meie tegemistest“, seda isegi siis, kui kõneleja on andnud asja õnnestumisse teistega võrreldes suurema panuse. Tulemust silmas pidades on siiski iga osaleja tegevus oluline.

Siit jääb mulje, et Kihnu turismivaldkonna kaasamine on veidi ühepoolne – eestvedajad loovad visioone, annavad suuniseid ning ootavad teiste turismiasjaliste kaasaminekut, kuid ideede kogumisel ja teostuskava väljatöötamisel ollakse pigem ettekirjutajate rollis.

Soovitame lähtuda tõsiasjast, et sõnadel on jõud ja meie-tunne on oluline kogukonna ühtsuse ja koostegutsemissoovi loomisel. Kokkuvõttes ei koormata nii liigselt paari inimest (eestvedajad iseendeid) ning annab tihti ka huvitavama ja kõigile kasulikuma tulemuse. Kohati saarel tunda olevat ja ka vastajate poolt äramärkimist leidnud konkurentsi oleks nii võimalik muuta veelgi enam edasiviivaks koostööjõuks.

10. JÄRELDUSED

Turismi hooajalisus on mitmest asjaolust tingitult kindlasti üks Kihnu saare põhiline väljakutse. Intervjuudest selgub, et kihnlased on saare turismiga suvehooajal pigem rahul või peavad saart suvel isegi kohati ülekoormatuks, samas madalhooajale võiks aga külalisi juurde tulla ning suvehooajal „õlgu“ pikendada. Sellise tulemuse saavutamiseks on vaja aga üle vaadata kogu pakutav teenuste ja toodete valik ning veenduda, et madalhooajal saabuv klient saaks samaväärse või veelgi parema kvaliteediga teenuse osaliseks, kui suvel saabuv klient.

On mõisteta, et madalhooajal Kihnu saare külastamine ja seal aja veetmine saab olla ainult äärmiselt eksklusiivne toode ja kogemus. Seda ennekõike juba piiratud saarele pääsemise võimaluste tõttu madalhooajal. Seetõttu oleks mõisteta, kui väljatöötatud tooted on oma hinna poolest ehk veidi kallimad, kuid õigesti positsioneeritud. Juhul, kui saare elanikud suudavad koostöös välja mõelda mõned Kihnule omased väga eksklusiivsed talvised turismitooted, mida ühiste jõududega välis- ja siseturgudele, ka ärituristidele, turundada ning teha ennast nähtavaks ka madalhooaja sihtkohana, siis oleks võimalik ehk turistide külastusi hajutada. Hajutatud turistide voogudest oleks kasu kogu saare elanikele. Ennekõike aitaks see juba olemasolevaid saare teenuseid ja tootevalikut suurendada, kasvaks kohalike tööhõive ning ehk ühel hetkel tuleks selle tulemusel ka noori taas saarele tagasi.

Võimalike lahendustena võiks Kihnu saare turismi juhtgrupp viia läbi Reesuratta edasiarenduse, kus oleks n-ö madalhooaja elamuspaketid, mida saaks külalistele pakkuda. Näiteks jalgrattalaenutuse asemel pakutaks tõukekelgu laenutust, et saarel ringi liikuda lumise ilmaga või libedaga. Teise võimaliku lahendusena peaks läbi viima turunduskampania, kus tõstetaks nii sise- kui välisturistide teadlikkust Kihnust kui võimalikust madalhooaja sihtkohast. Lisaks tasuks tähelepanu juhtida ka madalhooajal reisimisele ja kodule lähemal puhkamise keskkonnamõjudele ja väiksemale jalajäljele. Kõige olulisem on aga koostöö ja ühiselt suurema pildi nägemise oskus ning oma kultuuri hoidmise soov. See peegeldub ka külalistele ning on edasiviiv jõud.

Teede ja kohalike rahulolu osas selgus intervjuudest, et kõige suuremaks probleemiks peavad kohalikud Kihnu inimesed nende teedel valesti liikuvaid turiste. Nimelt teed on kitsad ja auto lähenedes lähevad turistid mõlemale poole teed laiali, kuna asfalteeritud teedel puuduvad

kõnniteed. Kihnu valla arengukava lugedes selgub, et vald on sellest probleemist teadlik. Ühtlasi on seal kirjas, et plaanitud on tulevikus teel liiklemine ohutumaks muuta rajades jalakäijatele mõeldud teelõigud või näiteks tänavavalgustuse rajamise kaudu. Siiski ei tule arengukavast välja, millal on plaanis nende töödega alustada (Kihnu valla arengukava...2017). Töö autorite arvates on kõnniteede rajamine väga tähtis, nii turistide kui ka kohalike elanike ohutuse pärast. Soovitame rajada asfalteeritud teede kõrvale kergliiklusteed, mis muudaksid olukorra Kihnus palju rahulikumaks ja turvalisemaks.

Mis puutub jahiturismi, siis selles osas tuli intervjuudest, dokumentide analüüsist ja meediakajastuse ülevaatest selgelt välja, et kogukonna suuremaks probleemiks selle taustal on koostöö ja kompromissivalmiduse puudumine. Selle asemel, et otsida mõlemat poolt rahuldav kompromiss, hoitakse kinni äärmuslikest seisukohtadest ja ei olda valmis avatud diskussiooniks. Kuna kogukond on väike ja seetõttu kardetakse ehk ka konflikti rohkem, soovitaksime läbi viia kolmanda (neutraalse) osapoole poolt põhjalikum uurimus, kus osalemine oleks anonüümne. Selliselt oleks võimalik selgitada elanike tegelikud seisukohad ja detailsemalt seotud murekohad – see oleks hea baas kompromisside ettevalmistamiseks ja kogukonna lõhestatuse vähendamiseks.

Lisaks tooksime veel välja eelpool arutletud sõnakasutuse „mina tegin“, „mina organiseerisin“, „mina tahtsin“, „minu arvamus“ jne. Tuleks pöörata suuremat tähelepanu ühise pingutuse ja panuse rõhutamisele, meie-tunde tekitamisele, olenemata individuaalsetest panustest – seeläbi võiks omavaheline konkurents muutuda pigem efektiivseks koostööks.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli anda hinnang kihnlaste sotsiaalsele ja turistlikule koormustaluvusele. Teemad, mida puudutati, olid loodus ja keskkond, kohalike heaolu, taristu, teenused, turismimajanduse eripärad, turismi juhtimine, jahiturism ja kohalike kaasamine turismikorraldusse. Töö tulemusena selgus, et kihnlaste sotsiaalne koormustaluvus pole veel turistide poolt ületatud, kuid turiste oodatakse juurde pigem hooajavälisel ajal, et seeläbi hooaega pikendada ning ka paljudele kohalikele pikema perioodi vältel sissetulek tagada.

Peamised probleemkohad tulid välja toitlustuses, põhjuseks siis söögikohtade vähesus või koguni puudumine ning erisoovidega mitte arvestamine. Samuti tuleks kogukonnal võtta eesmärgiks jagada turismi eestvedamise töökoormust suurema hulga inimeste vahel. Vald on küll palju panustanud turismi arengusse, luues soodsa pinna kohalike elanike kaasamiseks turismivaldkonda, kuid inimestest näib siiski olevat puudust. Vastutuse ja usalduse suurem jagamine eestvedajate poolt teeks ka kohalike kaasamise lihtsamaks.

Kuigi Kihnu ongi tuntud eelkõige oma kultuuri tõttu, siis on ka loodusturismi potentsiaal suur, sest saarel leidub mitmeid biotoope. See võiks olla valdkond, mida arendades oleks võimalik saarel turistide masse tipphooajal hajutada. Plaanitav õpperada rannikule on hea näide sammust loodusturismi arendamise suunas Kihnu saarel. Kokkuvõtvalt võib öelda, et kihnlaste pärimuskultuur on hästi säilinud ning selle eksponeerimisega turistidele on nad ka suurepäraselt hakkama saanud.

KASUTATUD KIRJANDUS

Garbe, C., Schneider, N., Rein, H. (2008). Saksamaa elanike loodussuunitlusega välisreiside iseloomustus ja Eesti potentsiaal Saksamaa loodushuviliste turistide sihtkohana. http://static2.visitestonia.com/docs/28_saksa-loodusturismi-uuring2008.pdf (02.11.2019).

Kihnu Aarete saar (s.a) Aktiivne puhkus [<https://visitkihnu.ee/et/aktiivne-puhkus>] (04.11.2019).

Kihnu Aarete saar (s.a) Kurase kohvik Kihnu saarel [<https://visitkihnu.ee/et/ettevotted/kurase-kohvik-kihnu-saarel/object/toit/189274>] (04.11.2019).

Kihnu loodusala, Kihnu laidude looduskaitseala, Kihnu hoiuala ja Linaküla meri-pungsambla püsielupaiga kaitsekorralduskava 2018-2027. (2017). - *Keskkonnaamet* https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/kaitse_planeerimine/kihnu_loa_kkk_2018-2027.pdf (29.10.2019).

Kihnu valla arengukava 2017-2025. (Vastu võetud 30.03.2017, jõustunud 09.04.2017). - *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/406042017035> (30.10.2019).

Kihnu üldkogu protokoll. (2011). Kihnu vald. https://kihnu.kovtp.ee/documents/5492060/8663303/yldkogu_protokoll-2011.pdf/5517bf32-174d-495a-9d8f-352ca1772b4d (30.10.2019).

Küsitlus “Hinnang ja ettepanekud jahiturismi korraldamisele Kihnu saarel”. (s.a). Kihnu vald. [https://kihnu.kovtp.ee/documents/5492060/17453560/Linnujahi+korraldamise+k%C3%BCsitlus+2017+\(3\).pdf/daf30270-4952-48d6-9360-c1361e360651?version=1.0](https://kihnu.kovtp.ee/documents/5492060/17453560/Linnujahi+korraldamise+k%C3%BCsitlus+2017+(3).pdf/daf30270-4952-48d6-9360-c1361e360651?version=1.0) (30.10.2019).

Link, E-G. (21.08.2018). Veelinnujahile tulnud Itaalia turistid kütavad taas Kihnus kirgi. – *Pärnu Postimees*. [digileht] <https://parnu.postimees.ee/6137919/veelinnujahile-tulnud-itaalia-turistid-kutavad-taas-kihnus-kirgi> (13.11.2019).

Mikovitš, B. (2009) REISIMÕTE: Mine lihtsalt Kihnu! – *Maaleht* [e-ajaleht] <https://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudised/reisimote-mine-lihtsalt-kihnu?id=25125659> (02.11.2019).

- Must, M.** (22.08.2018). Kihnlaste vahel tekitavad pingeid igal sügisel saarele tulevad paarkümmend Itaalia linnukütti. -*Maaleht*. [digileht]
<https://maaleht.delfi.ee/news/keskkond/uudised/kihnlaste-vahel-tekitavad-pingeid-igal-sugisel-saarele-tulevad-paarkummend-itaalia-linnukutti?id=83426883> (30.10.2019).
- Paluoja, S.** (24.11.2017). Kihnu rahvamajas kõlasid sõnalasud jahituristide pihta. -*Pärnu Postimees*, lk 2.
- Põllumajandus- ja Keskkonnainstituut. 2016. Eesti väikesaarte sotsiaalse taluvusvõime võrdlusuuring. Eesti Maaülikool.
- Rodrigues, A., Virtudes, A.** (2019). A Smart Rural Project of Tourism of Madeira Island. IOP Conference Series. – *Material Science and Engineering*, Vol. 471, pp. 1-8.
- Saare, I.** (01.02.2018). Jahiküsitluse kokkuvõte. -*Kihnu Leht*, lk 8.
- Sihtasutus Kihnu Kultuuriruum arengukava aastateks 2019-2025. (s.a). SA Kihnu Kultuuriruum. <http://www.kultuuriruum.ee/wp-content/uploads/2018/01/SA-KKR-arengukava-2019-2025.pdf> (30.10.2019).
- Tilts, I., Kikkas, A.** (2014). Püsiasiustusega väikesaarte arengut takistavate kitsaskohtade kaardistamine. Tallinna Tehnikaülikool. https://www.ttu.ee/public/k/Kuressaare-kolledz/Pusiasustusega_vaikesaarte_arengut_takistavate_kitsaskohtade_kaardistamine_2014.pdf (15.11.2019).
- Tooman, H., Müristaja, H.** (2008). Turismisihtkoha arendus ja turundus. Tallinn: Argo Kirjastus. 165 lk.
- Travel trends that will drive the tourism Industry in 2019. (2018) [veebileht]
<https://www.trekksoft.com/en/blog/9-travel-trends-that-will-drive-the-tourism-industry-in-2019> (09.11.2019).
- Travel Trends: Is Non-Tourism the new big thing? (2019) [veebileht]
<https://progressivetravelrecruitment.com/travel-trends-is-non-tourism-the-new-big-thing/> (09.11.2019).
- Vilgats, E.** (25.05.2015). Seni tundmatu isik korjas looduskaitse all olevate lindude mune.
<https://www.err.ee/535693/seni-tundmatu-isik-korjas-looduskaitse-all-olevate-lindude-mune>